

**POWIATOWY
PROGRAM PRZECIWDZIAŁANIA
PRZEMOCY DOMOWEJ
ORAZ OCHRONY OSÓB DOZNAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ
NA LATA 2023-2027**

ŻYWIEC 2023

Spis treści

WPROWADZENIE	3
1. PRZEMOC DOMOWA – USTALENIA OGÓLNE	3
1.1. Przemoc domowa w dokumentach prawnych	3
1.2. Zadania powiatu w zakresie przeciwdziałania przemocy	5
2. CHARAKTERYSTYKA ZJAWISKA PRZEMOC DOMOWEJ.....	5
2.1. Definicja, formy i cykle przemocy.....	6
2.2. Przyczyny przemocy.....	9
2.3. Skutki i mechanizmy przemocy	10
2.4. Skala zjawiska przemocy domowej na terenie Powiatu Żywieckiego	13
2.5. Zadania służb i instytucji oraz zebrane dane dotyczące podejmowanych działań w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej.....	14
2.6. Baza pomocowa na terenie Powiatu Żywieckiego dla osób i rodzin dotkniętych przemocą domową	22
3. ANALIZA SWOT	23
3.1. Analiza SWOT przeprowadzona w odniesieniu do zakładanych celów programu – czynniki zewnętrzne	23
3.2. Analiza SWOT przeprowadzona w odniesieniu do zakładanych celów programu – czynniki wewnętrzne	24
4. CELE PROGRAMU.....	25
5. OBSZARY DZIAŁAŃ	29
6. ODBIORCY PROGRAMU	29
7. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA.....	29
8. PRZEWIDYWANE EFEKTY REALIZACJI PROGRAMU	30
9. EWALUACJA I MONITORING	30
BIBLIOGRAFIA	31

WPROWADZENIE

Rodzina to mała grupa społeczna, stanowiąca załączek szerszej społeczności. Jest ona niepowtarzalnym środowiskiem kształtującym osobowość, poglądy, styl życia, system norm i wartości. Ważną rolę w rodzinie odgrywają relacje panujące pomiędzy jej członkami, które winny być oparte na miłości i zrozumieniu. Niestety nie zawsze tak jest, czasem relacje te ulegają zaburzeniu, łamane są reguły, a zachowania poszczególnych członków rodziny stają się bardziej niezgodne z normami prawnymi i moralnymi, wtedy to dochodzi do zjawiska, które określamy mianem *przemocy domowej*. Przemoc domowa rodzi szkodliwe konsekwencje, jest źródłem lęku bólu i poczucia bezsilności. Żaden człowiek nie powinien być narażony na przemoc domową, która ma swój szczególny wymiar, ponieważ to rodzina powinna, swym członkom, gwarantować bezpieczny i harmonijny rozwój. Przemoc jest zjawiskiem, które dotyka wiele osób i rodzin co potwierdzają dane ogólnopolskie, jak i te o wymiarze lokalnym. Dlatego problem przemocy nie mógł zostać pominięty w działaniach polityki państwa, a także w obszarze działań administracji lokalnej. Nie budzi wątpliwości fakt, że zadaniem państwa jest ochrona rodziny przed zagrożeniami płynącymi z zewnątrz i wewnątrz, w tym zwłaszcza przed przemocą ze strony najbliższych. W skali kraju funkcjonuje ustawa o przeciwdziałaniu przemocy domowej, a na poziomie lokalnym tworzone są wojewódzkie, powiatowe i gminne programy przeciwdziałania przemocy domowej i ochrony osób doznających przemocy domowej.

Głównym celem programu realizowanego na terenie Powiatu Żywieckiego jest efektywne przeciwdziałanie przemocy domowej i zmniejszenie częstotliwości występowania zjawiska przemocy. Zjawisko przemocy domowej dotykające społeczność lokalną, jest ściśle powiązane z innymi obszarami problemów społecznych, dlatego ich rozwiązywanie powinno być wspólnym interesem uzupełniających się działań specjalistów, instytucji i organizacji. Wzorem lat ubiegłych, chcielibyśmy zachęcić i stworzyć płaszczyznę do zintegrowanej współpracy wszystkich instytucji i służb realizujących swoje zadania w zakresie działań: profilaktycznych, edukacyjnych, korekcyjnych i wspierających w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej. Program skierowany jest do mieszkańców powiatu żywieckiego i realizowany z wykorzystaniem zasobów instytucjonalnych i kadrowych podmiotów działających w obszarze szeroko rozumianej pomocy i interwencji. Zintegrowanie działań wszystkich jednostek i organizacji do wspólnej realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy, daje nam szansę do stworzenia jednolitej strategii wsparcia oraz podniesienia skuteczności udzielanej pomocy, co wiąże się ściśle z potrzebami mieszkańców naszego powiatu.

Program zawiera podstawowe definicje związane z tematyką przemocy domowej, analizę jej przyczyn oraz określa podstawy prawne podejmowanych działań. Opracowany dokument przedstawia również charakterystykę i analizę zjawiska przemocy domowej na terenie Powiatu Żywieckiego, z uwzględnieniem danych ilościowych zebranych z poszczególnych gmin, lokalnych instytucji i służb zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy domowej. Założeniem niniejszego Programu jest rozwijanie systemu współpracy instytucji, służb i organizacji funkcjonujących na terenie Powiatu Żywieckiego, w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej. Realizacja założeń Programu odbywać się będzie poprzez profilaktykę i edukację społeczną, ochronę i pomoc osobom doznającym przemocy domowej, oddziaływanie na osoby stosujące przemoc domową, ale także poprzez podnoszenie kompetencji służb i przedstawicieli podmiotów realizujących działania z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej. Cele i zadania Programu, będą podlegać monitoringowi i ewaluacji, a w miarę możliwości wprowadzana będą aktualizacja działań. Nowe rozwiązania wynikające z dynamiki zmieniających się uwarunkowań społecznych oraz doświadczeń podmiotów realizujących program będą odpowiedzią na bieżące potrzeby mieszkańców powiatu w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej.

1. PRZEMOC DOMOWA – USTALENIA OGÓLNE

1.1. Przemoc domowa w dokumentach prawnych

Przemoc domowa ujmowana w kontekście łamania praw człowieka znalazła odzwierciedlenie w wielu dokumentach międzynarodowych zalecających podejmowanie wszelkich niezbędnych działań w celu eliminacji przemocy i ochrony ofiar.

Należą do nich:

Dokumenty międzynarodowe: ONZ

- Karta Narodów Zjednoczonych z 1945r.
- Powszechna Deklaracja Praw Człowieka z 1948r.
- Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych z 1966 r.
- Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych z 1966 r.
- Konwencja w sprawie eliminacji wszelkich form dyskryminacji kobiet z 1979 r.
- Konwencja o Prawach Dziecka (1989r.)
- Deklaracja Wiedeńska i Program Działań (1993r.)
- Deklaracji o eliminacji przemocy wobec kobiet z 1993 r.
- Deklaracja Pekńska i Platforma Działania (1995r.)

Dokumenty Unii Europejskiej

- Deklaracja o eliminacji przemocy wobec kobiet z 1993r.
- Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej z 2000r.
- Decyzja Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiająca program szczegółowy na rzecz zapobiegania i zwalczania przemocy wobec dzieci, młodzieży i kobiet oraz na rzecz ochrony ofiar i grup ryzyka, pod nazwą „Program Daphne III” 2007-2013 (2007r.)
- Rezolucja Parlamentu Europejskiego w sprawie obecnej sytuacji oraz przyszłych działań w zakresie zwalczania przemocy wobec kobiet (2004/2220(INI));
- Konwencja Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej (Konwencja Stambulska 2011 r.)
- Rezolucja Parlamentu Europejskiego w sprawie wpływu, jaki na kobiety i dzieci wywierają przemoc ze strony partnera oraz prawo pieczy nad dzieckiem (2019/2166(INI)) (2021r.)

Dokumenty krajowe.

Nadrzędnym aktem prawnym obowiązującym w Polsce jest **Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej** z dnia 2 kwietnia 1997 roku, która zawiera podstawowe regulacje związane z rodziną, gwarantujące każdemu obywatelowi ochronę przed wszystkimi rodzajami przemocy. W rozdziale drugim „Wolność, Prawa i Obowiązki Człowieka i Obywatela” reguluje zasady zapewniające każdemu nietykalność osobistą i cielesną oraz stawia na ich straży władze publiczne. Przyznając każdemu prawo żądania od organów władzy publicznej szczególnej ochrony przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem i demoralizacją. Dodatkowo w art. 71 Konstytucji wskazuje, że dobro rodziny powinno być uwzględnione w polityce społecznej państwa, zwłaszcza poprzez udzielenie szczególnej pomocy rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji społecznej.

Głównym aktem prawnym, który precyzuje i określa rodzaje działań w obszarze przeciwdziałania przemocy w Polsce, jest **ustawa o przeciwdziałaniu przemocy domowej**, (t.j. Dz. U. z 2021r., poz. 1249 z późn.zm) zwaną dalej „ustawą”, zmieniona ustawą z dnia 9 marca 2023r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2023r. poz. 535).

. Pozostałymi aktami prawnymi odnoszącymi się do zjawiska przemocy są:

- ustawa z dnia 25 lutego 1964r. **kodeks rodzinny i opiekuńczy** (t.j. Dz. U. z 2020r. poz. 1359 z późn.zm.);
- ustawa z dnia 6 czerwca 1997r. **kodeks karny** (t.j. Dz.U z 2022, poz. 1138 z późn.zm.);
- ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. **kodeks postępowania karnego** (t.j. Dz. U. z 2022r. poz. 1375 z późn. zm.);
- ustawa z dnia 12 marca 2004r. **o pomocy społecznej** (t.j. Dz. U. z 2023r. poz. 901);
- ustawa z dnia 9 czerwca 2011r. **o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej** (t. j. Dz. U z 2022 poz. 447 z późn. zm.);

- ustawa z dnia 26 października 1982r. **o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi** (t.j. Dz. U. z 2023r., poz. 165 z późn. zm.);
- Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 20 czerwca 2023r. w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla osób doznających przemocy domowej oraz wymagań kwalifikacyjnych wobec osób zatrudnionych w tych ośrodkach (Dz.U. z 2023r. poz. 1158);
- Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 20 czerwca 2023r. w sprawie programów korekcyjno- edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową (Dz. U. z 2023r. poz. 1163);
- Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 20 czerwca 2023r. w sprawie wzoru zaświadczenia o zgłoszeniu się do udziału w programach korekcyjno- edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową lub w programach psychologiczno- terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową oraz wzoru zaświadczenia o ukończeniu tych programów, a także wzorów pouczeń w związku z uczestnictwem osób stosujących przemoc domową w tych programach (Dz. U. z 2023r. poz. 1164);
- **Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na rok 2023**, przyjęty Uchwałą Nr 248 Rady Ministrów z dnia 9 grudnia 2022 roku (MP z 2022r. poz. 1259).

Dokumenty na szczeblu województwa:

- Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”, przyjęta uchwałą Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 19 października 2020 Nr VI/24/1/2020;
- Strategia Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2020-2030, przyjęta uchwałą Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 16 listopada 2020 Nr VI/25/1/2020;
- Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Województwie Śląskim na lata 2021-2025, przyjęty Uchwałą Zarządu Województwa Śląskiego z dnia 15 czerwca 2021r. Nr 1431/241/VI/2021.

Dokumenty na szczeblu powiatu:

- Strategia Zrównoważonego Rozwoju Społeczno-Ekonomicznego Powiatu Żywieckiego na lata 2020 - 2022, przyjęta uchwałą Rady Powiatu Żywieckiego z dnia 29 czerwca 2020r. Nr XV/216/2020;
- Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Żywieckim przyjęta Uchwałą Rady Powiatu w Żywcu, dnia 28 lutego 2005r. Nr XXVII/290/05;
- Powiatowy Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Powiecie Żywieckim na lata 2021-2025, przyjęty uchwałą Rady Powiatu Żywieckiego z dnia 29 marca 2021r. Nr XXIV/274/2021.

1.2. Zadania powiatu w zakresie przeciwdziałania przemocy.

Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy domowej określa zadania realizowane przez organy administracji rządowej i jednostki samorządu terytorialnego w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej. Artykuł 6. ust. 3., określa zakres zadań własnych powiatu do których w szczególności należy:

- 1) opracowanie i realizacja powiatowego programu przeciwdziałania przemocy domowej i ochrony osób doznających przemocy domowej;
- 2) opracowanie i realizacja programów służących działaniom profilaktycznym mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrażania prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą domową;
- 3) zapewnienie osobom doznającym przemocy domowej miejsc w ośrodkach wsparcia;
- 4) zapewnienie osobom doznającym przemocy domowej miejsc w ośrodkach interwencji kryzysowej.

Natomiast do zadań z zakresu administracji rządowej (art.6. ust.4), realizowanych przez powiat należy w szczególności:

- 1) tworzenie i prowadzenie specjalistycznych ośrodków wsparcia dla osób doznających przemocy domowej;

- 2) opracowanie i realizacja programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową;
- 3) opracowanie i realizacja programów psychologiczno – terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową;
- 4) wydawanie zaświadczeń o zgłoszeniu się osoby stosującej przemoc domową do uczestnictwa w programach, o których mowa w pkt 2 i 3 ustawy, oraz o ich ukończeniu.

2. CHARAKTERYSTYKA ZJAWISKA PRZEMOC DOMOWEJ

O przemocy domowej ciągle mówi się niewystarczająco, jakby nie zauważając jej wpływu na zaburzenia w funkcjonowaniu rodziny, pomimo faktu, że przemoc w relacjach międzyludzkich obecna była od zawsze. Kiedy mówimy o przemocy, kojarzy nam się ona najczęściej z biciem, popychaniem, kopaniem, znęcaniem się fizycznym nad drugą osobą, zmuszaniem człowieka do upokarzających czynności lub też gwałtem. Jednakże przemocą jest również: poniżanie psychiczne człowieka, oczernianie go, wyzywanie, ranienie jego uczuć, niszczenie jego poczucia własnej wartości, niszczenie przedmiotów, do których jest przywiązany, głodzenie, ograniczanie swobody drugiej osoby, izolowanie od otoczenia i zaniedbanie. Takie zachowania mogą być również podejmowane za pomocą środków komunikacji elektronicznej na odległość, wzbudzając w osobie doznającej przemocy poczucie zagrożenia i udręczenia. Przemoc może przybierać wiele form, może być zarówno skutkiem, jak i przyczyną dysfunkcji w obrębie rodziny lub osób wspólnie zamieszkujących. Bez wątplenia należy zaklasyfikować ją do kategorii zachowań negatywnych o dużej szkodliwości dla życia i rozwoju każdego człowieka.

Na zjawisko przemocy domowej można patrzeć z różnych punktów widzenia przyjmując perspektywę indywidualną, systemową lub społeczną. Perspektywa indywidualna to spojrzenie przez pryzmat osoby uwięzionej w przemoc, tj. osoby doznającej przemocy, lub świadka przemocy oraz osoby stosującej przemoc. Podejście systemowe wskazuje na konieczność wspierania zarówno osób, które doznają przemocy domowej lub były jej świadkiem, jak i oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych na osoby, które stosują przemoc. Podejście systemowe ukazuje i zabezpiecza różnorodne formy i metody kompleksowego wsparcia. Perspektywa społeczna, to odbiór społeczny zjawiska przemocy domowej, w jej najbliższym otoczeniu, postawy członków społeczności lokalnej wobec aktów przemocy. Postawy te mogą być zarówno pozytywne: polegające na wsparciu osób doświadczających przemocy i interweniowaniu w sytuacjach podejrzenia przemocy, jak też negatywne: przejawiające się w bagatelizowaniu przemocy, lub kierowaniem się stereotypowym postrzeganiem zachowań przemocowych, a nawet usprawiedliwianiu stosowania przemocy domowej. Przemoc domowa może wywoływać różnorakie emocje, począwszy od skrajnego współczucia, niepojętego gniewu i sprzeciwu, po akceptację i zgodę na tego typu zjawiska.

Na przemoc domową można spojrzeć z różnych perspektyw, w tym rozpatrując ją jako problem natury prawnej, moralnej, psychologicznej i społecznej. Z punktu widzenia prawa przemoc domowa to przestępstwo, którego odmiany określone są w różnych kodeksach i odpowiednio karane. Najczęściej stosowany artykuł 207 kodeksu karnego dotyczący znęcania się fizycznego i psychicznego nad członkiem rodziny, który przewiduje karę pozbawienia wolności. Perspektywa moralna pokazuje, że dokonywanie przemocy, to krzywdzenie słabszego i jest złem moralnym. Osoba stosująca przemoc powinna podlegać sankcjom własnego sumienia i potępieniu ze strony innych ludzi. Moralna ocena przemocy powinna powstrzymać osoby stosujące przemoc i motywować świadków do pomagania. Psychologiczne spojrzenie na przemoc domową zwraca naszą uwagę na cierpienie i bezradność osoby doświadczającej przemocy, odsłania mechanizmy wewnętrzne sterujące przemocą oraz złożone procesy interakcji między osobami uwięzionymi w przemoc. Psychologiczne zrozumienie przemocy odgrywa podstawową rolę przy pomaganiu osobom doświadczającym przemocy w wyzwaniu się od przemocy i w naprawianiu szkód, jakie poczyniła w ich życiu.

2.1. Definicja, formy i cykle przemocy

Dla potrzeb naszego programu wybraliśmy definicję zawartą w ustawie z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, zmienionej ustawą z dnia 9 marzec 2023r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw (Dz.

U. z 2023r. poz. 535). Zgodnie z art. 2. ust. 1 pkt 1) ustawy zmienianej, przemoc domowa to: "jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie, wykorzystujące przewagę fizyczną, psychiczną lub ekonomiczną, naruszające prawa lub dobra osobiste osoby doznającej przemocy domowej w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, lub mienia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, wywołujące u tej osoby cierpienia i krzywdy, ograniczające lub pozbawiające tę osobę dostępu do środków finansowych lub możliwości podjęcia pracy lub uzyskania samodzielności finansowej, istotnie naruszające prywatność tej osoby lub wzbudzające u niej poczucie zagrożenia, poniżenia lub udręczenia, w tym podejmowane za pomocą środków komunikacji elektronicznej. Osoby wymienione

w zacytowanej definicji to: „osoby doznające przemocy domowej”, którymi są:

- 1) małżonek, a także w przypadku, gdy małżeństwo ustało lub zostało unieważnione, oraz jego wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków;
 - 2) wstępnych i zstępnych oraz ich małżonków;
 - 3) rodzeństwo oraz ich wstępnych, zstępnych i ich małżonków;
 - 4) osobę pozostającą w stosunku przysposobienia i jej małżonka oraz ich wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków;
 - 5) osobę pozostającą obecnie lub w przeszłości we wspólnym pożyciu oraz jej wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków;
 - 6) osobę wspólnie zamieszkującą i gospodarującą oraz jej wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków;
 - 7) osobę pozostającą obecnie lub w przeszłości w trwałej relacji uczuciowej lub fizycznej niezależnie od wspólnego zamieszkiwania i gospodarowania;
 - 8) małoletniego;
 - 9) małoletniego będącego świadkiem przemocy domowej wobec wyżej wymienionych osób;
- Z powyższej definicji wynika, że przemoc domowa charakteryzuje się kilkoma cechami:
- jest zawsze intencjonalna, tzn. jest zamierzonym działaniem i ma na celu kontrolowanie i podporządkowanie sobie innej osoby;
 - jest naruszeniem praw i dóbr osobistych, w tym też prawa do samoobrony i samostanowienia, prawa do nietykalności fizycznej, godności i szacunku;
 - powoduje zawsze jakieś cierpienia i szkody, fizyczne lub psychiczne, często się powtarza;
 - towarzyszy jej poczucie bezkarności, bezwolne przyjęcie agresji toruje drogę przemocy;
 - siły są nierównomierne, osoba stosująca przemoc jest zawsze silniejsza i emocjonalnie i fizycznie;
 - odpowiedzialność i wina za zachowania przemocowe jest bezwzględnie przypisana osobie stosującej przemoc, bez względu na to, co zrobiła osoba jej doświadczająca.

Wyodrębnić można kilka rodzajów przemocy, które często występują łącznie:

- przemoc fizyczna - nazywana również gorącą, to każde agresywne zachowanie polegające na użyciu siły i prowadzące do naruszenia nietykalności cielesnej, najczęściej pozostawia ślady w postaci uszkodzenia ciała, w postaci nieprzypadkowych urazów, zranień, stłuczeń, złamań czy zasinień (m.in. popychanie, obezwładnienie, szarpanie, policzkowanie, uderzenie pięścią, kopanie, duszenie, rzucanie przedmiotami, użycie przedmiotów lub narzędzi niebezpiecznych, mogących spowodować utratę zdrowia lub życia);
- przemoc psychiczna – nazywana również zimną, to umyślne działanie wykorzystujące mechanizmy psychologiczne, powodujące u osoby doświadczającej przemocy zachwianie pozytywnego obrazu własnej osoby, obniżenie u niej poczucia własnej wartości, pojawienie się stanów lękowych i nerwicowych. Zachowania osoby stosującej przemoc mają na ogół charakter poniżający lub budzący poczucie zagrożenia i wywołują emocjonalny ból lub cierpienie. To forma przemocy polegająca na stosowaniu przymusu i groźby (m. in. zastraszanie, narzucanie własnych sądów, wyzywanie, upokarzanie zawstydzenie, wyśmiewanie, wykorzystywanie emocjonalne, izolacja, ograniczenie snu,

pożywienia, kontaktu z innymi). Szczególną odmianą przemocy psychicznej jest „gaslighting”, termin ten nie ma dokładnego odpowiednika w języku polskim, oznacza w psychologii najbardziej wyrafinowaną i okrutną formę przemocy. To słowo warto znać, określa bowiem zestaw technik mogących mieć szkodliwy wpływ na psychikę osoby poddanej ich działaniu. Celem osoby stosującej gaslighting”, jest przejęcie kontroli nad ofiarą, zręczne wykorzystywanie kłamstwa i umiejętne manipuluje drugą osobą aby wywołać u niej zamęt i doprowadzić do tego, że osoba zaczyna wątpić w stan swojego umysłu. Osoba poddana „gaslightingowi” z czasem przestaje ufać swoim osądom, staje się zdezorientowana, zalekciona i traci zaufanie do swojej pamięci czy percepcji. Jeśli manipulacja jest stosowana stale i metodycznie, może w końcu doprowadzić do tego, że ofiara zaczyna kwestionować swoje zdrowie psychiczne. W ten sposób manipulator przejmuje nad nią całkowitą kontrolę;

- przemoc seksualna – wykorzystywanie seksualne, wymuszanie pożycia seksualnego lub nieakceptowalnych i niechcianych praktyk seksualnych w celu zaspokojenia potrzeb seksualnych drugiej osoby. Najczęściej polegająca na zmuszaniu do aktywności seksualnej lub poddaniu się innym zachowaniom seksualnym wbrew woli osoby z wykorzystaniem przemocy fizycznej lub psychicznej;
- przemoc ekonomiczna – przejawia się w uniemożliwieniu dostępu do rodzinnych środków finansowych, prowadzące do całkowitego finansowego uzależnienia (m. in. ograniczenie swobody w dysponowaniu pieniędzmi, zakazywanie pracy zawodowej, nadmierne kontrolowanie wydatków, niezaspakajanie podstawowych potrzeb rodziny, okradanie, zaciąganie kredytów i zmuszanie do zaciągania pożyczek wbrew woli partnera);
- zaniedbywanie – stan ciągłego niezaspokajania lub uniemożliwienie zaspokojenia potrzeb jednostce zależnej (najczęściej dzieci, osoby starsze lub niepełnosprawne). Można je zdefiniować jako sytuację, w których najbardziej podstawowe potrzeby, w tym: wyżywienie, ubranie, higiena, ochrona, bezpieczeństwo, wychowanie, opieka lekarska nie są zaspokajane przez rodzica lub opiekuna. Może dotyczyć działań nieświadomych czyli powstałych z niewiedzy lub z niezdolności do odpowiedniego zajmowania się dzieckiem i/lub osobą starszą, niepełnosprawną (np. brak podstawowych kompetencji wychowawczych czy empatii) i świadomych czyli zamierzonych (np. nadmierny liberalizm brak zainteresowania). Wyróżnia się zaniedbywanie fizyczne (np. sprawowanie opieki w sposób niewystarczający, biorąc pod uwagę wiek, potrzeby rozwojowe brak samodzielności i niepełnosprawność) oraz emocjonalne (np. nie zaspokajanie podstawowych potrzeb w zakresie miłości, bliskości, uważności i wspólnego spędzania czasu);
- cyberprzemoc – to zachowania, które mogą wzbudzić w osobie doznającej przemocy poczucie zagrożenia, poniżenia lub udręczenia, zwłaszcza zachowań podejmowanych za pomocą środków komunikacji elektronicznej na odległość.

Aby lepiej zrozumieć, dlaczego osobom doznającym przemocy tak trudno zmienić swoją sytuację, ważne jest przyjrzenie się specyfice relacji między osobą stosującą przemoc, a osobą doznającą przemocy. Większość osób nie doświadcza przemocy w sposób ciągły, gdyż przemoc ma tendencję do powtarzania się według określonej, zauważalnej, cyklicznej prawidłowości. Istnienie cykli przemocy pozwala także lepiej wyjaśnić proces wiktylizacji (stawiania się ofiarą, traktowania siebie jako ofiary) osób doznających przemocy, a także pojawiający się w ich zachowaniu syndrom wyuczonej bezradności. W cyklu przemocy występują trzy niezależne fazy, zmienne pod względem swej intensywności i czasu trwania:

- faza narastającego napięcia, charakteryzuje się wzrostem napięcia i natężenia sytuacji konfliktowych;
- faza ostrej, gwałtownej przemocy, w której następuje wybuch gniewu i wyładowania agresji. Agresja w tej fazie może być zagrażająca dla zdrowia i życia osoby doświadczającej przemocy, moment zakończenia aktu przemocy zależy wyłącznie od osoby stosującej przemoc i nie ma żadnego związku z zachowaniem drugiej osoby (sygnały jej bólu i cierpienia nie wyciszają agresji);
- faza miodowego miesiąca, to okres, w którym osoba stosująca przemoc okazuje skruchę, miłość i na nowo „uwodzi”, przeprasza i okazuje żal, obiecuje poprawę, mówi, że to się więcej nie powtórzy lub po prostu zachowuje się, tak jak gdyby przemoc nie miała miejsca. Faza ta jest przemijająca i bez

specjalistycznej pomocy kończy się to nawrotem przemocy spowodowanym wzrostem napięcia u osoby stosującej przemoc i cykl zaczyna się na nowo. Faza „miodowego miesiąca” zatrzymuje osobę doznającą przemocy domowej w sytuacji powtarzającej się przemocy, bo łatwo pod jej wpływem zapomnieć o koszmarze pozostałych dwóch faz. Prawdziwe zagrożenie jakie niesie za sobą faza III jest związane z tym, że przemoc w następnym cyklu zazwyczaj jest gwałtowniejsza i dłużej trwa oraz za każdym razem jej gwałtowność narasta. Jeśli już doszło do użycia przemocy, będzie ona się powtarzać dopóki nie zostanie przerwana, najczęściej przez interwencję z zewnątrz;

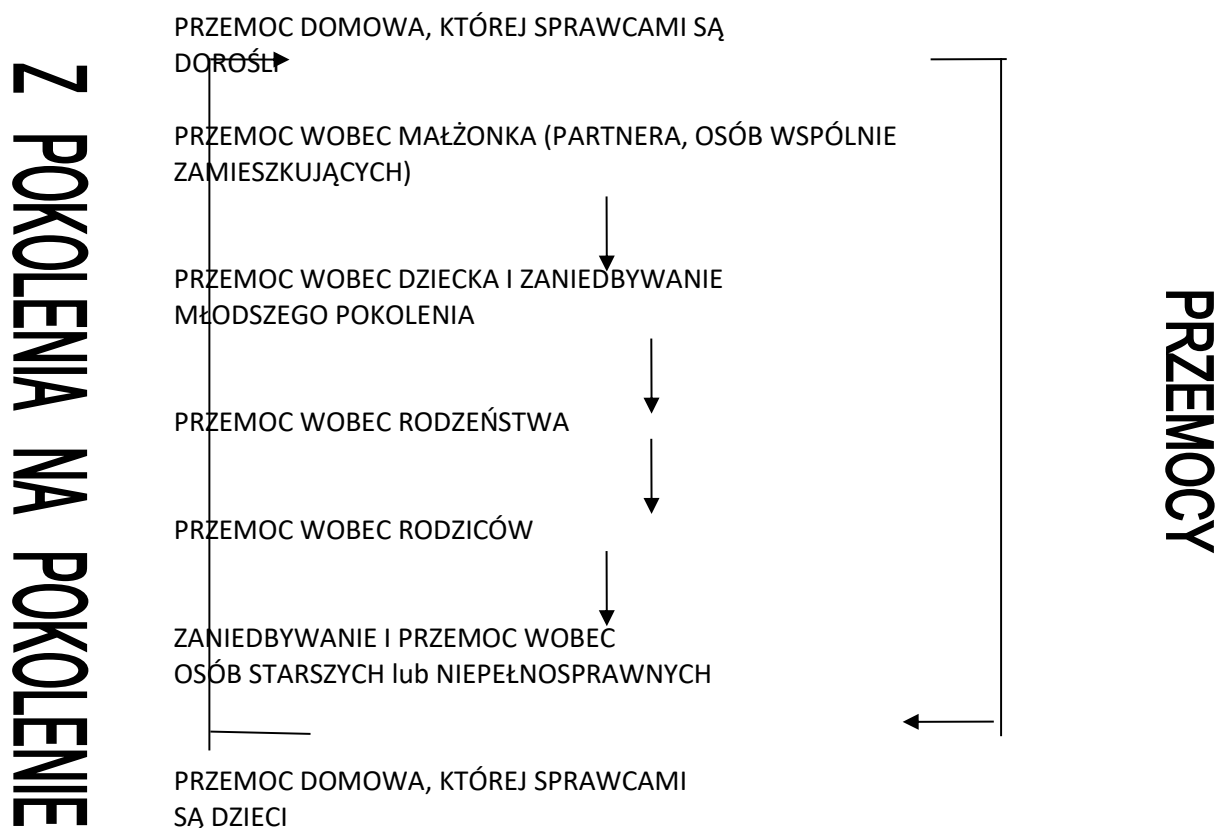
Szerokie ujęcie problemu przemocy domowej pozwala wyodrębnić trzy główne typy tego zjawiska:

- przemoc, w której osobą stosującą przemoc jest dorosły: tj. przemoc wobec partnerki/partnera, dziecka;
- przemoc, w której osobą stosującą przemoc jest dziecko: tj. przemoc wobec rodziców, rodzeństwa;
- przemoc, w której osobą stosującą przemoc może być dorosły/lub dziecko: tj. przemoc wobec osób w podeszłym wieku, osób z niepełnosprawnością.

Każdy rodzaj przemocy ściśle powiązany jest z przyczynami i właściwościami tego zjawiska

i jak widać na poniższym schemacie najczęściej ma swój początek w rodzinie/domu pochodzenia, a wzorce agresywnego zachowania są przekazywane z pokolenia na pokolenie.

Typy i cykliczny przebieg aktów przemocy:

Źródło:

R. Salber, E. Taliaferro, O przemocy domowej. Poradnik dla lekarza pierwszego kontaktu, PARPA, Warszawa 1998, s. 22

Schemat obrazuje, że przemoc dotyczy nie tylko współmałżonków lub partnerów, ale także dotyczy dzieci, które przenoszą swoje agresywne zachowania na kontakty z rodzeństwem, a poza domem na kontakty z rówieśnikami w szkole i środowisku. Negatywne wzorce zachowań wyniesione z rodziny i powielane w życiu społecznym wracają do domu w postaci agresji i braku szacunku w stosunku do osób starszych i z niepełnosprawnością.

2.2. Przyczyny przemocy

Zjawisko przemocy jawi nam się, jako problem złożony, będący wynikiem powiązania wielu różnych czynników. Upatruje się przyczyn stosowania aktów przemocy w swoistej zależności pomiędzy czynnikami biologicznymi, społecznymi, kulturowymi, ekonomicznymi i politycznymi.

Czynniki o podłożu:

- Biologicznym - są głównie związane z cechami charakteru, ze szczególnym temperamentem, z występowaniem zaburzeń psychicznych, mikrouszkodzeniami układu nerwowego ale także ze specyfiką demograficzną, trudnościami adaptacyjnymi człowieka, wcześniejszymi zachowaniami agresywnymi i doświadczaniem przemocy oraz nadużywaniem substancji psychoaktywnych. Wiele osób stosujących przemoc w chwili popełnienia czynów przemocowych jest pod wpływem alkoholu lub narkotyków. Środki odurzające powodują osłabienie kontroli nad zachowaniem, zwiększają prawdopodobieństwo zareagowania złością i gniewem na trudności i niepowodzenia życiowe, znoszą zahamowania, zaburzają ocenę sytuacji, wyzwalają skrywane emocje. Należy jednak stanowczo podkreślić, że nadużywanie alkoholu lub narkotyków przez osobę stosującą przemoc nie jest w żadnym elemencie czynnikiem zwalniającym z odpowiedzialności za swoje czyny;
- Środowiskowym - mogą wystąpić, gdy rodzina/osoby wspólnie zamieszkujące posiadają niski status socjoekonomiczny, a dodatkowo nastąpiła izolacja społeczna (stres związany z brakiem zatrudnienia, niepewnością jura, syndrom bezrobotnego itp.). Izolacja rodziny, brak wewnętrznych zasobów, brak umiejętności odnalezienia się w trudnej sytuacji sprzyja reakcjom zgodnym z wyuczonym wzorcem i rozwiązywaniu swoich problemów w tzw. „czterech ścianach” bez dostępu społecznych czynników;
- Społecznym - składają się na nie wzorce zachowań i stosunki z najbliższymi, rodziną, przyjaciółmi, partnerami, w szkole, w miejscu pracy, sąsiedztwie. Dzieci wychowujące się w domach, w których jest stosowana przemoc często przyswajają sobie zachowania dorosłych, których są świadkami lub osobami doświadczającymi przemocy. Wynika to z faktu, że uczą się od dzieciństwa, iż najlepszym i najbardziej skutecznym sposobem na rozwiązanie konfliktów jest przemoc, poprzez co będąc dorosłymi zwyczajnie nie umieją odnaleźć się w trudnej dla nich sytuacji i reagują zgodnie z wyuczonym w dzieciństwie wzorcem;
- Kulturowym - to te, które tworzą klimat do powstania lub powstrzymania przemocy np. normy kulturowe, społeczne, uwarunkowania historyczne. Na przestrzeni wieków istniało silne społeczne przyzwolenie na stosowanie przemocy wobec najbliższych, szczególności wobec kobiet i dzieci, co w wielu środowiskach znajduje odzwierciedlenie w obyczajach i przekonaniach związanych z rolą mężczyzny w domu („pan i władca”), a także społecznej akceptacji stosowania kar cielesnych. Związane jest to z wciąż funkcjonującymi stereotypami dotyczącymi zachowań kobiet i mężczyzn, ich roli w rodzinie oraz w społeczeństwie.;
- Ekonomicznym - które sprawiają, że problemy materialne rodziny przekładają się na niezadowolenie i frustracje jej członków i są niejednokrotnie ogniskiem zapalnym powtarzających się kłótni, a w konsekwencji przemocy. Chociaż wiadomo, że przemoc domowa występuje we wszystkich grupach społecznych, niezależnie od poziomu wykształcenia czy sytuacji materialnej, to jednak problemy ekonomiczne, z którymi przez wiele lat boryka się rodzina lub osoby wspólnie zamieszkujące powodują narastanie napięć i niejednokrotnie w konsekwencji siłowe ich rozładowanie.

Przyczyny wpływające na zachowanie człowieka i ryzyko stosowania przemocy lub bycia osobą doznającą przemoc, mogą mieć różne podłoże i nasilenie. Należy jednak z całą stanowczością podkreślić, że czynniki owe zwiększają jedynie prawdopodobieństwo wystąpienia przemocy, a nie bezpośrednio decydują o jej zaistnieniu, ponieważ nie stwierdzono istnienia zależności przyczynowo-skutkowej pomiędzy czynnikami zwiększającymi prawdopodobieństwo powstania przemocy, a wystąpieniem samej przemocy.

2.3. Skutki i mechanizmy przemocy

Charakterystyka przemocy domowej nie byłaby pełna gdybyśmy nie ukazali oprócz przyczyn, również skutki i mechanizmy towarzyszące temu zjawisku. Z licznych badań wynika, że skutki i mechanizmy przemocy domowej są zarówno krótkoterminowe, jak i długoterminowe, czyli są odroczonymi w czasie konsekwencjami doświadczania urazów psychicznych i fizycznych. Przemoc wewnątrzdomowa przynosi negatywne skutki, nie tylko dla jej członków, ale również przenosi się na całe społeczeństwo, dodatkowo generując koszty związane z systemem pomocowym. Możemy w tym zakresie wyróżnić trzy rodzaje konsekwencji, jakie powstają za przyczyną stosowania przemocy w domu. Zaliczamy do nich skutki o charakterze indywidualnym, społecznym oraz ekonomicznym.

- **Skutki indywidualne**

Skutki stosowania przemocy o charakterze indywidualnym odczuwają wszystkie osoby uwikłane w przemoc, a więc zarówno osoby doświadczające przemoc, świadkowie jak i osoby stosujące przemoc.

Osoby doznające przemocy - mogą ponieść w najtragiczniejszych przypadkach śmierć w wyniku aktu przemocy lub samobójstwa będącego skutkiem przewlekłego stresu lub depresji, mogą doznać urazów fizycznych lub trwałego kalectwa. Następstwem przemocy mogą też być zaburzenia zdrowia psychicznego, obniżenie poczucia własnej wartości i brak szacunku do siebie, co prowadzi do tego, że postrzegają siebie, jako osoby bezbronne. Skutkiem może być również uzależnienie od substancji psychoaktywnych, trudności w wypełnianiu różnych ról społecznych, ubóstwo, bezdomność.

Świadkowie przemocy również są narażeni na najtragiczniejsze w skutkach urazy fizyczne, ale przede wszystkim psychiczne, chaos emocjonalny, i ambiwalencję uczuć (odczuwanie zarówno miłości i nienawiści do osoby, która stosuje przemoc), trudności w nawiązywaniu kontaktów z innymi, brak zaufania do ludzi, smutek, zaburzenie poczucia własnej tożsamości utrudniające funkcjonowanie w społeczeństwie, izolowanie się, poczucie beznadziejności i odmienności, agresywność w zachowaniu. Daleko idące konsekwencje takiego stanu mogą skutkować zaburzonym procesem socjalizacji (niski poziom kompetencji społecznych), trudnościami wychowawczymi, demoralizacją, a nierzadko sięganiem po środki uzależniające, prostytuowaniem się, konfliktami z prawem, nieprawidłowym rozwojem osobowości, skłonnościami do samookaleczenia czy próbami samobójczymi.

Osoby stosujące przemoc mogą ponieść śmierć w wyniku zabójstwa w akcie samoobrony drugiej osoby lub samobójstwa. Skutkiem może być też utrata zdrowia, odrzucenie rodziny, bliskich, przyjaciół, a także bezdomność, która dotyczy najczęściej osób opuszczających zakłady karne.

Podkreślić należy, że nie każda osoba doznająca przemocy, będzie sama w przyszłości stosować przemoc, niemniej jednak prawdopodobieństwo w tym wypadku jest zdecydowanie wyższe niż u osoby pochodzącej z rodziny, w której przemoc nie występowała.

- **Skutki społeczne**

W świadomości społecznej funkcjonuje wiele mitów i stereotypów na temat przemocy domowej, przy czym większość z nich jest używana, jako argument za stosowaniem przemocy lub jako jej usprawiedliwienie. Postawa ta utrudnia świadkom właściwe reagowanie i skuteczne niesienie pomocy. U osób doświadczających przemocy mogą nastąpić charakterystyczne zmiany osobowości prowadzące do upośledzenia zdolności wchodzenia w związki społeczne i deformacje tożsamości. Przemoc w „czterech ścianach” dotyka również dzieci, bezpośrednio lub pośrednio, gdy są jej świadkami. Dzieci wychowane w rodzinie, w której rozwiązuje się problemy przy użyciu siły i dominacji nie mają zaspokojonej podstawowej potrzeby, jaką jest potrzeba bezpieczeństwa. Przeżywają też wiele negatywnych uczuć: lęk, wstyd, poczucie winy. To sprawia, że często występują u nich zaburzenia emocjonalne i zaburzenia zachowania. Niektóre z nich próbują radzić sobie z negatywnymi uczuciami sięgając po środki uzależniające. Część dzieci identyfikuje się ze „silnym sprawcą” i

zaczyna zachowywać się agresywnie wobec rówieśników, jak i dorosłych. W ten sposób krąg osób pośrednio dotkniętych skutkami przemocy w rodzinie rozszerza się na obce osoby. Dorośli, którzy jako dzieci doświadczali przemocy domowej często mają trudności z funkcjonowaniem w roli rodzica, a to sprawia, że ich dzieci mogą mieć różnego rodzaju problemy. Krąg osób pośrednio doświadczających przemocy rozszerza się też na następne pokolenia. Dlatego powiedzenie, „takie społeczeństwo jakie jego młodzieży chowanie” powinno być dla nas wszystkich przestrożą, która spowoduje wzrost motywacji do działań zmierzających do zahamowania przemocy.

- **Skutki ekonomiczne**

Przemoc w rodzinie niesie za sobą również skutki ekonomiczne, które obciążają każdego obywatela. Na skutki ekonomiczne przemocy, składają się bezpośrednio koszty związane z finansowaniem szeroko rozumianego systemu wsparcia osób uwikłanych w przemoc oraz koszty „pośrednie” wynikające z powstałych strat w wyniku niewydolności w pracy, zwolnień lekarskich, świadczeń ZUS.

W tym zakresie działają następujące instytucje:

Policja – wielokrotne interwencje w domach, prowadzenie procedury „Niebieskie Karty” przekazywanych do właściwych zespołów interdyscyplinarnych, przyjmowanie pokrzywdzonych w komisariatach, wizyty dzielnicowe i funkcjonariuszy ds. nieletnich w miejscu zamieszkania osób dotkniętych przemocą, dowożenie i zatrzymanie osób stosujących przemoc w areszcie, sporządzanie wniosków do prokuratury i pism do instytucji, m.in. w przedmiocie uzależnienia, czy o wgląd w sytuację dziecka, prowadzenie dochodzeń.

Służba zdrowia – leczenie ambulatoryjne i szpitalne skutków urazów doznanych w wyniku przemocy, w tym zabiegi chirurgiczne i rehabilitacyjne. Leczenie chorób psychosomatycznych i zaburzeń psychicznych. Poradnie leczenia uzależnień, oddziały detoksykacji.

Pomoc społeczna – świadczenia pieniężne, poradnictwo specjalistyczne, powołanie grup wsparcia dla osób doświadczających przemocy i świadków przemocy, organizacja zajęć grupowych w ramach programu korekcyjno-edukacyjnego dla osób stosujących przemoc domową i spotkań indywidualnych w ramach programu psychologiczno-terapeutycznego, praca grup interwencji kryzysowej, zespołów interdyscyplinarnych i grup diagnostyczno-pomocowych, praca socjalna, prowadzenie placówek opiekuńczo-wychowawczych, placówek interwencyjnych dla nieletnich, zespołów opiekuńczych, mieszkań chronionych, ośrodków interwencji kryzysowej, specjalistycznych ośrodków wsparcia, hoteli dla osób doświadczających przemocy.

Edukacja – zajęcia reedukacyjne i wyrównawcze, nauczanie indywidualne, klasy integracyjne, świetlice socjoterapeutyczne, poradnie psychologiczno-pedagogiczne, specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze, młodzieżowe ośrodki wychowawcze i socjoterapii.

Zakłady karne i areszty śledcze – koszty utrzymania oraz resocjalizacji aresztowanych i skazanych za znęcanie się nad rodziną i bliskim.

Ministerstwo Sprawiedliwości – schroniska dla nieletnich, zakłady poprawcze;

Prokuratura i Sąd (karny i rodzinny) – prowadzenie spraw, opłacanie kuratorów;

Zakład Ubezpieczeń Społecznych – zwolnienia lekarskie, renty;

Pracodawcy – gorsza wydajność pracy osób, które żyją w ciągłym stresie, częsta absencja chorobowa;

Urzędy Pracy – zwiększenie ilości bezrobotnych, wypłacanie zasiłków.

- **Mechanizmy towarzyszące przemocy domowej** następują w sytuacji doświadczenia jednorazowej napaści bądź długotrwałej przemocy i stresu powodując trwałe następstwa w życiu psychicznym ofiary. Dochodzi do wykształcenia się poważnych zaburzeń utrudniających codzienne funkcjonowanie, takich jak: stres pourazowy czy depresja, które są wynikiem doświadczenia traumy i wykształcenia specyficznych (negatywnych) schematów poznawczych dotyczących postrzegania siebie i obrazu świata¹. Jednym z charakterystycznych zachowań osób doświadczających przemocy jest wycofanie się z podejmowania wcześniejszych ustaleń, niewątpliwie na taki stan rzeczy duży wpływ mają zarówno cykle przemocy, postawa osoby stosującej przemoc, jak i przede wszystkim mechanizmy, które powstały w trakcie doświadczania przemocy.

Syndrom wyuczonej bezradności – bezradność jest stanem wytworzonym przez narażenie na szkodliwe, nieprzyjemne sytuacje, z których nie było możliwości ucieczki lub których nie dało się uniknąć pomimo

¹ W. Klimczak, <https://www.niebieskalinia.pl/pismo/wydania/dostepne-artykuly/6941-kompleksowa-pomoc-rodzinie-z-problemem-przemocy>.

podejmowanych starań. Osoba doznająca przemocy nabiera przekonania, że jej kontrola jest nieefektywna, bezradność jest poddaniem się, zaprzestaniem działania, które wynika z przekonania, że cokolwiek się zrobi, nie będzie to miało żadnego znaczenia. Pojawia się wówczas stan apatii, zmęczenia, znużenia, zniechęcenia, niekompetencji, lęku, wrogości i w końcu depresji².

Zjawisko „prania mózgu” – polega na systematycznym, świadomym i celowym wpływaniu osoby stosującej przemoc na przekonania, postawy, uczucia, potrzeby osoby dozającej przemocy. Jest to działanie służące zmuszeniu partnera do funkcjonowania zgodnie z życzeniem drugiej osoby.

Konsekwencjami „prania mózgu” jest m.in. utrata poczucia własnej wartości oraz podporządkowanie się osobie stosującej przemoc. Najczęściej stosowane metody „prania mózgu” to: izolacja, odcięcie osoby od źródeł społecznego wsparcia dla jej działań (rodzina, znajomi, praca) oraz zmuszenie do koncentracji na prześladowcy, monopolizacja uwagi, skoncentrowanie uwagi osoby na sytuacji osoby stosującej przemoc i pod pełną jej kontrolą, co w konsekwencji eliminuje podjęcie działań niezgodnych z zasadą posłuszeństwa, zmęczenie ofiary, osłabienie

u osoby krzywdzonej psychicznej i fizycznej zdolności do stawiania oporu, demonstrowanie wszechmocy, pokazywanie, że stawianie oporu jest daremne, przerzucenie odpowiedzialności na ofiarę, obarczenie ofiary poczuciem winy za działania sprawcy, sporadyczne okazywanie pobłażliwości, pozytywne motywowanie do uległości służące przywiązywaniu ofiary do sprawcy, degradacja, uczynienie własnych działań ofiary bardziej zagrażającymi dla jej poczucia wartości niż kapitulacja, groźby, wywoływanie strachu i utraty nadziei, imputowanie partnerowi zaburzeń/choroby psychicznej, pozbawianie ofiary własnego zdania i swojego subiektywnego sposobu postrzegania rzeczywistości³.

Zespół stresu pourazowego PTSD (Posttraumatic Stress Disorder) – są to zaburzenia emocjonalne u ofiar przemocy w rodzinie polegające na bolesnym powracaniu śladów doświadczeń urazowych, przeżyciu specyficznego paraliżu emocjonalnego, unikaniu tego, co przypomina uraz oraz stany hiperpobudzenia. Towarzyszą temu koszmary senne

i bezsenność, wstrząsające wspomnienia i wizje na jawie, niezrozumiałe i bolesne stany emocjonalne i somatyczne⁴.

Syndrom sztokholmski – polega na tym, że prześladowca stosuje techniki mające na celu zniewolenie partnera, izolację od informacji, pomocy materialnej oraz wsparcia emocjonalnego. Osoba krzywdzona staje się coraz bardziej zależna od oprawcy, który stanowi jedyne źródło informacji, a nawet emocjonalnego wsparcia. Wobec braku innych kontaktów z ludźmi, ofierze zaczyna zależeć na jedynej dostępnej relacji – ze sprawcą. Początkowo, ofiara chcąc przeżyć, rezygnuje z wewnętrznej autonomii, własnego sposobu postrzegania świata, zasad moralnych oraz związków z innymi ludźmi. Następstwem jest zanik wszelkich uczuć, myśli, inicjatyw i opinii. Czasem osoba doznająca przemocy w rodzinie traktuje ograniczenia czy próby izolacji jako przejaw uczucia ze strony partnera. Dominację partnera, znaczenie jego czynów pomniejsza albo usprawiedliwia nie tylko ze strachu, ale również z powodu zaangażowania uczuciowego. Z biegiem czasu związek z prześladowcą staje się ambiwalentny: ofiara nadal przeżywa strach przed swym dawnym prześladowcą i boi się, że sytuacja przemocy znowu się powtórzy, a jednocześnie może się czuć bez niego zagubiona i bezwartościowa⁵.

Mechanizm „psychologicznej pułapki” – ofiara nie jest w stanie zrezygnować ze związku, w który tak dużo zainwestowała czasu, zapału, energii. Im trudniejsza relacja, tym więcej starań ze strony ofiary, by ją poprawić, zmienić. Osoba krzywdzona ma poczucie, że zależy to właśnie od niej. Im więcej się stara i wkłada w to działanie więcej energii, tym trudniej jej zrezygnować⁶.

Proces wiktylizacji – akt przemocy burzy wyobrażenia i wizję świata, partnera, siebie. Specjaliści nazywają to mianem burzenia utrwalonych przekonań. Maltretowana osoba zostaje pozbawiona podstawowego poczucia bezpieczeństwa i uporządkowania życia, traci zaufanie do siebie i zaczyna źle o sobie myśleć. Często na tym etapie zaczyna szukać pomocy. Niestety zdarza się, że spotyka się z nieprzewidywalnymi reakcjami osób, z którymi dzieli się swoimi problemami i od których oczekuje pomocy i

² A. Widera-Wysoczańska, *Mechanizm przemocy w rodzinie. Z pokolenia na pokolenie*, Warszawa, 2010, s.23.

³ A. Widera-Wysoczańska, *Mechanizm przemocy w rodzinie. Z pokolenia na pokolenie*, Warszawa, 2010, s. 44.

⁴ J. Mellibruda, *Przeciwdziałanie przemocy domowej*, Warszawa, 2009, s. 14.

⁵ J. Mazur, *Przemoc w rodzinie. Teoria i rzeczywistość*, Warszawa, 2002, s. 82-84

⁶ A. Widera-Wysoczańska, *Mechanizmy przemocy w rodzinie ...*, op. cit., s.10-11

wsparcia. Takie zachowanie bliskich, służb, które przejawia się bagatelizowaniem problemów czy obwinianiem ofiary nazywamy wtórnym zranieniem. Pod wpływem reakcji otoczenia, powtarzających się aktów przemocy oraz niewielkich umiejętności radzenia sobie z urazami osoba krzywdzona zaczyna przystosowywać się do roli ofiary i przestaje się bronić. Zanika nadzieja i poczucie godności ⁷.

Mechanizm transmisji traumy przez pokolenia – długotrwałe doznawanie przemocy oraz konsekwencje doznanych urazów są elementami pośredniczącymi w „przekazywaniu” przemocy kolejnym pokoleniom. Wyróżniono szereg czynników, wpływających na transmisję przemocy:

- społeczne – np. mity i przekonania wspierające sprawcę i obwiniające ofiarę, wartości dominujące w społeczeństwie, zachowania społeczne wspierające sprawcę, mechanizmy społecznego uczenia się;
- rodzinne – np. budowanie dysfunkcyjnych więzi z dzieckiem, relacje między opiekunami dziecka, relacje i oczekiwania wobec dziecka, zasady i role w rodzinie wspierające i usprawiedliwiające przemoc, brak wsparcia i ochrony po ujawnieniu przemocy;
- osobowe – np. objawy traumy takie jak: tłumienie uczuć, unikanie myśli i wspomnień o doznanej przemocy, przenoszenie złości z rodziców na innych, mechanizmy obronne w postaci zaprzeczeń, dysocjacji, zwłaszcza derealizacja, depersonalizacja i alter ego, zaburzona empatia wobec siebie i osób krzywdzonych;
- biologiczne i genetyczne – m.in. zmiany w hipokampie;

– kontakt z profesjonalistą w zakresie pomocy – identyfikacja profesjonalisty ze sprawcą bądź z ofiarą. W sytuacji wystąpienia przemocy domowej, u dziecka pojawiają się reakcje na stres będące naturalną i zdrową odpowiedzią organizmu. Jeżeli przemoc jest kontynuowana, następuje dostosowanie się do sytuacji, mające na celu poradzenie sobie z bólem i zwiększenie bezpieczeństwa. Dochodzi wówczas do rozwoju problemów w sferze emocjonalnej, poznawczej, behawioralnej, społecznej czy somatycznej. W następnym etapie dysfunkcyjne zachowania dzieci są przenoszone również poza rodzinę, w ich środowisko szkolne, rówieńnicze. Jeśli dziecko nie otrzyma wówczas pomocy, następuje drugorzędne dostosowanie do trwającej przemocy. Dorastając, człowiek ten wchodzi w dorosłe życie z wtórnymi problemami życiowymi i zaburzeniami, które z kolei wpływają na postępowanie dorosłej już osoby wobec swoich bliskich: partnera i dzieci oraz na relacje z osobami ze środowiska ⁸. Odcięcie od własnych emocji może powodować ich kumulowanie. W sytuacji stresowej może dojść do reakcji spustowej w postaci różnych form mniej lub bardziej kontrolowanej i nieadekwatnej agresji. W ten sposób w kolejnym pokoleniu dochodzi do odtworzenia relacji opartych na przemocy.

2.4. Skala zjawiska przemocy domowej na terenie Powiatu Żywieckiego

Przemoc domowa jest zjawiskiem trudnym do badania, ze względu na fakt, że dotyczy najbardziej intymnej sfery życia człowieka. Ogólne szacowanie skali przemocy domowej obarczone jest dużym błędem ze względu na społeczne ograniczenia w ujawnianiu tego rodzaju zjawiska. Osoby doznające przemocy nie zawsze chcą zdradzać sprawy, które są dla nich wstydlive. W konsekwencji większość przypadków przemocy nadal nie jest ujawniana. Zjawisko to przez wiele lat było marginalizowane, a podejmowane działania miały jedynie na celu odizolowanie osoby doświadczającej przemocy od osoby stosującej przemoc. Istnieje zatem potrzeba podejmowania kompleksowych działań skierowanych do osób doznających przemocy, świadków przemocy i osób stosujących przemoc domową. Pomocne w tym będą liczne kampanie społeczne o zasięgu krajowym i lokalnym poruszające ten problem i uświadamiające w jaki sposób należy reagować i gdzie szukać pomocy, ponieważ często ujawnienie przemocy domowej jest przypadkowe lub przemoc jest ujawniana gdy dochodzi do jej dużej eskalacji, a jej skutki są nieodwracalne.

Diagnoza zjawiska przemocy domowej w Powiecie Żywieckim została przeprowadzona w oparciu o posiadane statystyki i dane własne oraz dane przekazane przez inne instytucje działające w obrębie naszego powiatu. Oszacowanie zjawiska przemocy domowej odbyło się na podstawie danych uzyskanych z: Sądu Rejonowego, Prokuratury Rejonowej, Komendy Powiatowej, 5. Komisariatów Policji i Posterunku Policji, 2. Poradnie Psychologiczno-Pedagogicznych oraz z danych przekazanych przez 15 Ośrodków Pomocy Społecznej i

⁷ J. Mellibruda, Przeciwdziałanie przemocy ..., op. cit., s. 28-29

⁸ A. Widera-Wysoczańska, mechanizmy przemocy w rodzinie ..., op. cit., s.10-11

działających przy nich Zespołach Interdyscyplinarnych ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie?, a także 5 Gminnych Komisji Rozwiązywania problemów Alkoholowych i 7 Szkół średnich.

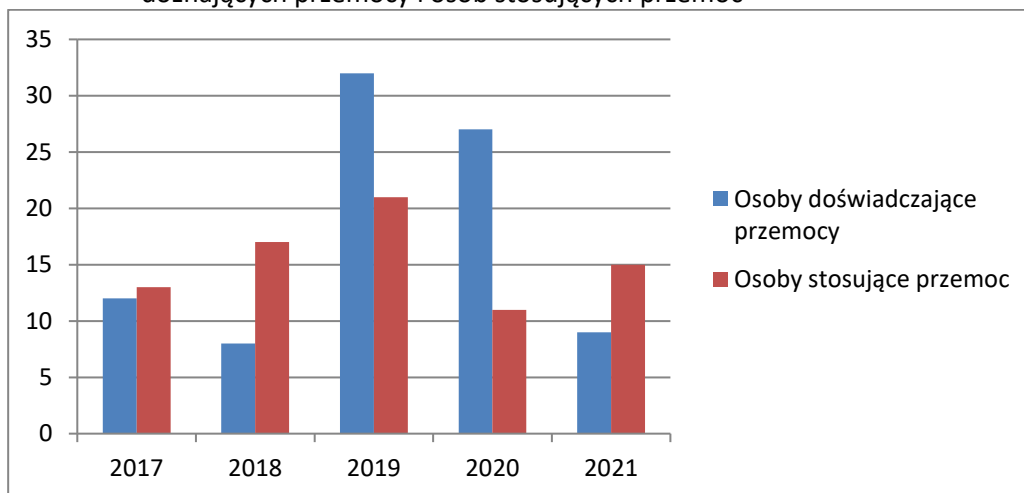
2.5 Zadania służb i instytucji oraz zebrane dane dotyczące podejmowanych działań

w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej:

- **Sąd** to niezawisły organ państwowy, którego celem i zadaniem jest sprawowanie wymiaru sprawiedliwości (czyli rozstrzyganie sporów i konfliktów prawnych). Sąd rejonowy jest powołany do rozpoznawania większości spraw, z wyjątkiem zastrzeżonych dla pozostałych sądów. Sądy rejonowe prowadzą największą liczbę postępowań. Są w nich, m.in. prowadzone sprawy karne wobec osób stosujących przemoc oraz sprawy opiekuńcze mające na celu ochronę dzieci. W strukturach sądu rejonowego działają zespoły kuratorskiej służby sądowej do wykonywania orzeczeń w sprawach karnych i w sprawach rodzinnych.

Sąd Rejonowy w Żywcu obejmuje obszar właściwości - dla miasta Żywiec oraz pozostałych 14. wiejskich gmin powiatu żywieckiego. Z danych uzyskanych z Zespołu kuratorów sądowych wykonujących orzeczenia w sprawach karnych wynika, że w latach 2017-2021 były podejmowane działania mające na celu motywowanie i kierowanie osób stosujących przemoc do udziału w programie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych oraz kierowanie osób doznających przemocy do Lokalnego Punktu Pomocy Pokrzywdzonym Przepęstwem w Żywcu lub Bielsku-Białej.

Wykres 1. Ilość skierowań i podejmowanych działań przez Kuratorów Sądowych wobec osób doznających przemocy i osób stosujących przemoc

Źródło: Sąd Rejonowy w Żywcu, Zespół Kuratorów Sądowych wykonujących orzeczenia w sprawach karnych

Skala podejmowanych działań przez Kuratorów Sądowych w stosunku do osób doznających przemocy, jak i osób stosujących przemoc na przestrzeni lat 2017, 2018 i 2021 kształtuje się na podobnym poziomie i wynosi w przybliżeniu 25 osób, natomiast znaczący wzrost działań odnotowano w roku 2019 w którym zostały objęte pracą kuratorów, łącznie 53 osoby, a w roku 2020 nastąpił spadek do poziomu 38 osób. Należy zaznaczyć, że Kuratorzy Sądowi w latach 2020-2021, w okresie trwania pandemii COVID-19 swoje działania rozszerzyli o przekazywanie informacji stronom, o zmianie ustawy k.p.c oraz innych ustaw wprowadzonych w życie w dniu 30.04.2020r. (Dz.U.2020r. poz.956).

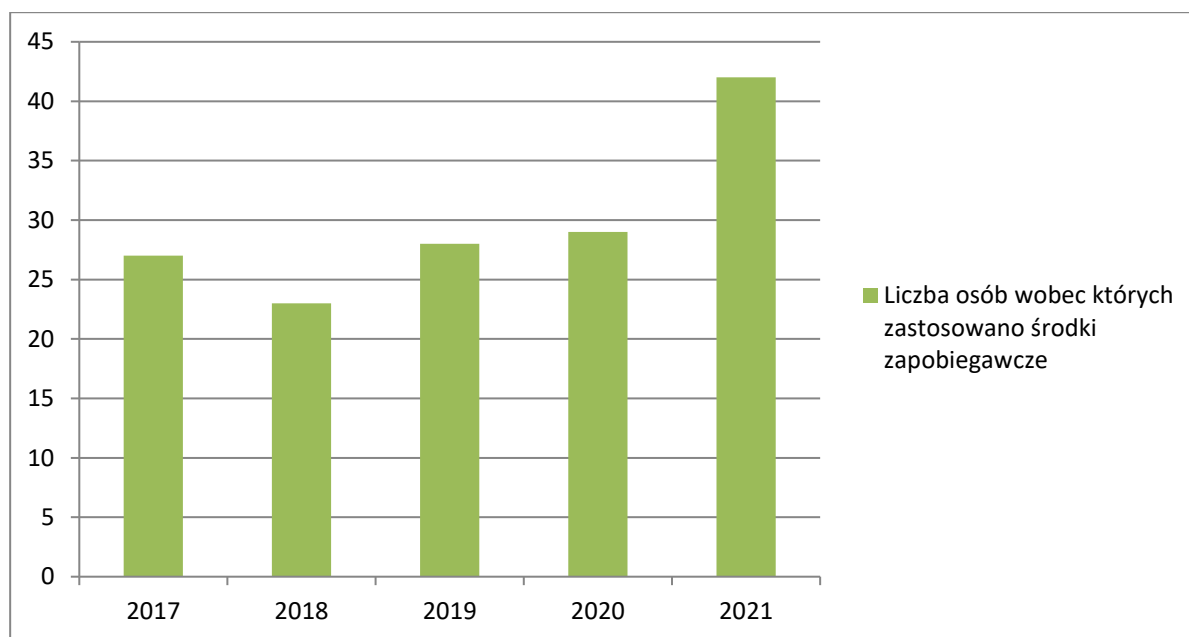
- **Prokuratura** w myśl polskiego prawa jest organem ochrony prawnej. Prokuratura stanowi hierarchiczną strukturę o uprawnieniach śledczych oraz o zadaniach z zakresu ochrony prawa i interesu publicznego, w tym ścigania czynów niedozwolonych. Osoby poszkodowane na skutek przemocy domowej, a także świadkowie mogą złożyć w prokuraturze bądź na policji zawiadomienie o przestępstwie ściganym w trybie publiczno-skargowym lub na wniosek

o ściganie przestępstwa (dotyczy to przestępstw ściganych na wniosek osoby poszkodowanej). W przypadku uzasadnionego podejrzenia, że popełniono przestępstwo prokuratura wspólnie z policją ma obowiązek:

- wszcząć postępowanie przygotowawcze mające na celu sprawdzenie czy faktycznie popełniono przestępstwo;
- wyjaśnienia okoliczności czynu;
- zebrania i zabezpieczenia dowodów;
- ujęcia sprawcy;
- w uzasadnionym przypadku zastosować środek zapobiegawczy wobec osoby stosującej przemoc w postaci dozoru policyjnego, tymczasowego aresztowania.

Prokuratura Rejonowa w Żywcu swoją właściwością obejmuje miasto Żywiec i 14 wiejskich gmin, wchodzących w skład powiatu żywieckiego. Z pozyskanych danych wynika, że wobec osób stosujących przemoc domową stosowano środki zapobiegawcze w postaci dozoru Policji z zakazem kontaktowania się z pokrzywdzonym, nakazu opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, dozoru Policji pod warunkiem opuszczenia lokalu zajmowanego z pokrzywdzonym oraz tymczasowego aresztowania. Ponadto we wnioskach składanych w Sądzie o wymiar kary i środków karnych uwzględniono środki karne wymienione art. 39 k.k. i obowiązki określone w art. 72 k.k. w szczególności zobowiązanie do udziału w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych.

Wykres 2. Liczba osób stosujących przemoc domową wobec których Prokuratorzy zastosowali środki Zapobiegawcze

Źródło: Prokuratura Rejonowa w Żywcu

Liczba osób wobec których zastosowano środki zapobiegawcze w latach 2017, 2019 i 2020 kształtuje się na podobnym poziomie i wynosi od 27 do 29 osób, lekki spadek tendencji do poziomu 23 osób odnotowano w roku 2018, natomiast znaczący wzrost nastąpił w roku 2021 i wyniósł 42 osoby. Wydaje się, że na nasilenie zachowań agresywnych wobec członków rodziny lub osób wspólnie zamieszkujących w dużej mierze miały wpływ, wszystkie specyficzne uwarunkowania związane z pandemią COVID-19.

* **Policja** jest organizacją państwową, która ma charakter paramilitarny i została stworzona do służby społeczeństwu. Sposób, w jaki funkcjonariusze wykonują swoje zadania jest charakterystyczny dla organów administracji o kompetencjach szczególnych.

Do podstawowych zadań Policji należy m.in.:

- ochrona życia i zdrowia ludzi oraz mienia przed bezprawnymi zamachami naruszającymi te dobra;

- inicjowanie i organizowanie działań mających na celu zapobieganie popełnianiu przestępstw i wykroczeń oraz zjawiskom kryminogennym i współdziałanie w tym zakresie z organami państwowymi, samorządowymi i organizacjami pozarządowymi; - wykrywanie przestępstw i wykroczeń oraz ściganie ich sprawców.

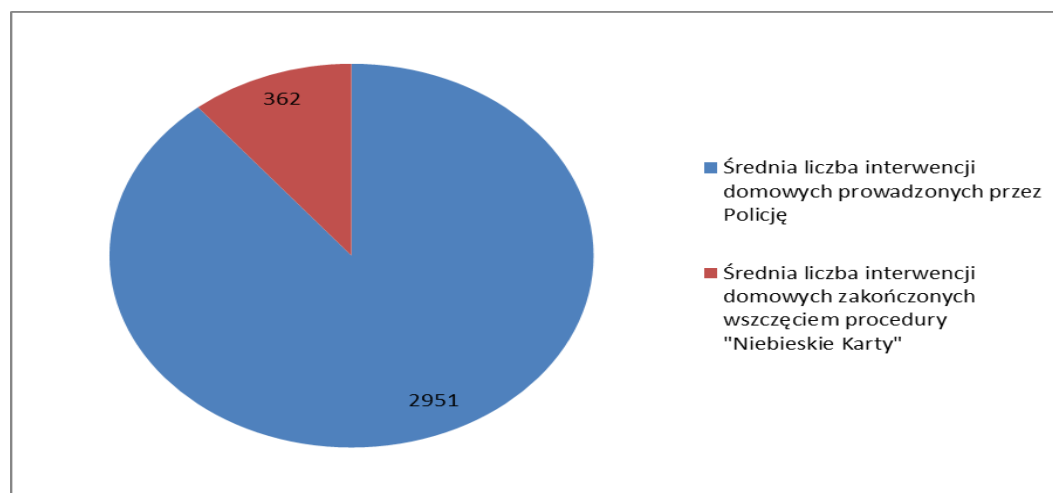
Działania chroniące osoby doznające przemocy podejmowane są przez Policję zgodnie z obowiązującym prawem:

- interwencja;
- sporządzenie dokładnego opisu zdarzenia (notatka urzędowa);
- zatrzymanie osób stosujących przemoc, stwarzających w sposób oczywisty zagrożenie dla życia bądź zdrowia ofiar, a także mienia;
- wszczęcie postępowania przygotowawczego przeciwko osobie stosującej przemoc w przypadku zgłoszenia lub stwierdzenia popełnienia przestępstwa;
- zabezpieczenie dowodów popełnienia przestępstwa;
- podjęcie działań prewencyjnych wobec osoby stosującej przemoc;
- udzielanie informacji ofiarom przemocy o możliwości uzyskania pomocy.

Policja jest jedyną instytucją, która może interweniować przez całodobę, dlatego interwencja taka powinna wprowadzić w miejscu stosowania przemocy istotne zmiany, przede wszystkim ujawnienie przemocy, przerwanie izolacji osób doznających przemocy, wyrównanie dysproporcji sił pomiędzy osobami wspólnie zamieszkującymi oraz umożliwienie osobom doznającym przemocy i świadkom przemocy uzyskania ciągłego wsparcia przedstawicieli różnych służb. Ogromną rolę w walce z przemocą odgrywają dzielnicowi, którzy jako pierwsi mają kontakt z pokrzywdzonymi, przyjmują zawiadomienia o przestępstwie, pouczają o przysługujących osobom doświadczającym przemocy prawach, informują o placówkach niosących pomoc pokrzywdzonym, tj. schroniska, placówki psychologiczno-pedagogiczne, ośrodki interwencji kryzysowej.

Na terenie powiatu żywieckiego działa Komenda Powiatowa Policji w Żywcu, 5 Komisariatów Policji w: Gilowicach, Łodygowicach, Jeleśni, Węgierskiej Górze i Rajczy oraz Posterunek Policji w Milówce, obejmując swym zasięgiem 15 gmin powiatu. Funkcjonariusze w ramach swoich obowiązków służbowych, w związku z przemocą domową przeprowadzają: bieżące interwencje domowe, nadzorują kontrolują rodziny i osoby wspólnie zamieszkujące objęte procedurą Niebieskie Karty, wdrażają wobec osób podejrzanych o stosowanie przemocy nakaz natychmiastowego opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakaz zbliżania się do mieszkania lub jego bezpośredniego otoczenia.

Wykres 3. Liczba prowadzonych przez Policję interwencji domowych

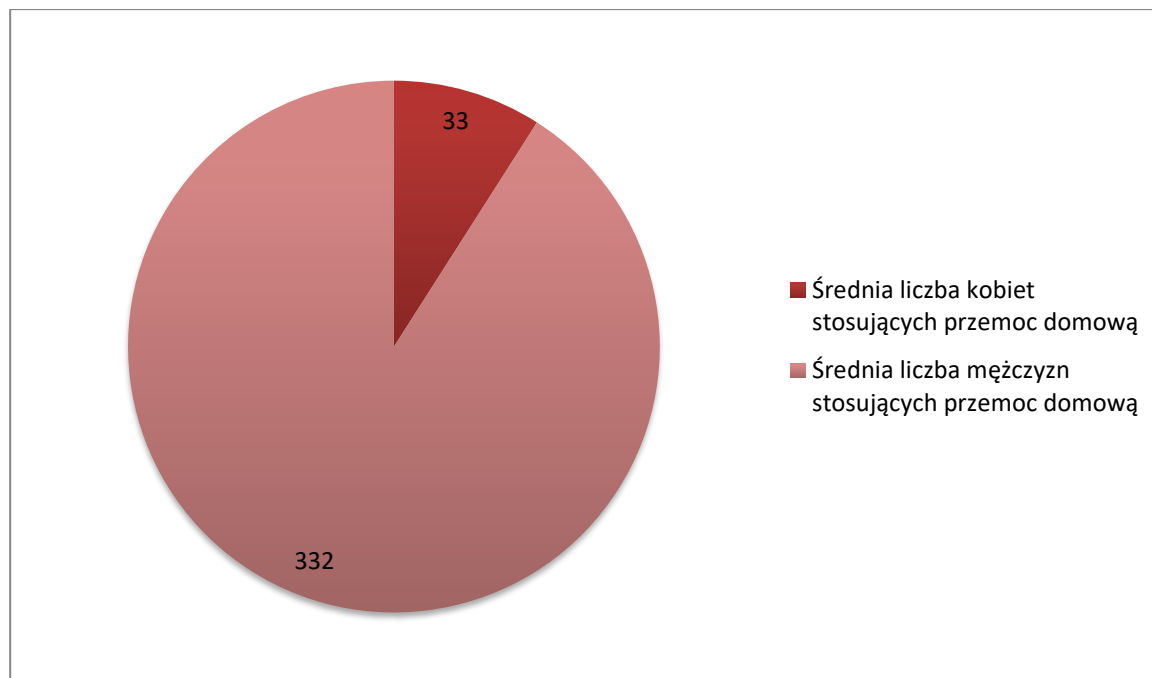

Źródło: dane Komendy Powiatowej Policji w Żywcu

W badanym okresie od roku 2017 do 2021, liczba interwencji domowych Policji waha się od 3 254 do 2 459, zaznaczając tendencję spadkową w kierunku roku 2021, jednak procentowy udział interwencji domowych zakończonych wszczęciem procedury „Niebieskie Karty” kształtuje się na podobnym poziomie i wynosi w przybliżeniu 12%. W okresie obowiązywania pandemii COVID-19 Policja wszczęła zdecydowanie mniejszą liczbę procedur „Niebieskie Karty”, niż rok wcześniej i w poprzednich latach. Niestety nie oznacza to,

że przemoc w czasie epidemii była mniejsza, raczej świadczy o tym, na co zwracają uwagę psycholodzy, że nasiliła się przemoc psychiczna, łatwiejsza do ukrycia, trudniejsza do udowodnienia. Można z całą stanowczością stwierdzić, że powiedzenie „przemoc karmi się milczeniem”, w okresie izolacji domowej, zamknięcia szkół i przedszkoli, pracy zdalnej rodziców nabrało jeszcze większego znaczenia⁹.

Wykres 4. Struktura wg płci, osób stosujących przemoc domową w powiecie żywieckim

Źródło: dane Komendy Powiatowej Policji w Żywcu

Struktura osób stosujących przemoc domową w Powiecie Żywieckim jednoznacznie wskazuje, że osobami częściej stosującymi przemoc są mężczyźni. W badanym okresie, aż 91% mężczyzn, została uznana za osoby stosujące przemoc domową. W poszczególnych latach wartości liczbowe przedstawiały się w sposób następujący: rok 2017 – 388M; rok 2018 – 362M; rok 2019 – 322M; rok 2020 – 303M; rok 2021 – 281M. Uśredniona liczba przypadająca na badany pięcioletni okres wynosi 332 mężczyzn. Kobiety stosujące przemoc domową stanowią 9%, jest to uśredniony wskaźnik z badanego okresu, w liczbach wynoszący: 33 kobiety. W poszczególnych latach wartości liczbowe przedstawiały się w sposób następujący: rok 2017 – 34K; rok 2018 – 35K; rok 2019 – 37K; rok 2020 – 20K; rok 2021 – 38K. Na uwagę zasługuje fakt, że w roku 2021 nastąpił duży wzrost liczby odnotowanych kobiet, uznanych za osoby stosujących przemoc domową. Wartość wskaźnika osiągnęła 12%.

* **Gmina** jako jednostka najniższego szczebla zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa, tworząca wspólnotę samorządową mieszkańców gminy i zajmująca odpowiednie terytorium ma szczególne obowiązki w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej. Obowiązek spoczywający na samorządzie lokalnym w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej, dotyczy w szczególności objęcia pomocą rodzin z problemem alkoholowym. Zgodnie ze znowelizowaną ustawą o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, do zadań własnych gminy należy, m. in. udzielanie rodzinom lub osobom wspólnie zamieszkującym, w których występują problemy alkoholowe, pomocy psychologicznej i prawnej, a w szczególności ochrony przed przemocą domową. W ramach gminnego systemu przeciwdziałania przemocy domowej działają Punkty Informacyjno-Konsultacyjne, które zgłaszającym się osobom udzielają informacji na temat dostępnych miejsc specjalistycznej pomocy oraz kompetencji poszczególnych służb

⁹ <https://www.tygodnikprzeglad.pl/epidemia-przemocy/>

i instytucji z terenu gminy oraz powiatu i województwa. Ponadto w miarę możliwości udzielają osobom będącym w kryzysie, m.in. dotkniętym przemocą domową poradnictwa psychologicznego, prawnego i socjalnego. Zadania gminy z zakresu pomocy społecznej wykonują jednostki organizacyjne gminne i miejskie ośrodki pomocy społecznej. Celem działania pomocy społecznej jest umożliwienie osobom, rodzinom przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych, których same nie są w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości, a także zapobieganie powstawaniu tych sytuacji. Pomocy społecznej udziela się m.in. w przypadku: ubóstwa, bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. Każda z tych sytuacji może sprzyjać występowaniu przemocy lub z niej wynikać. Pracownik socjalny w ramach swoich obowiązków powinien:

- przeprowadzić wywiad środowiskowy umożliwiający diagnozę sytuacji;
- przygotować plan pomocy;
- w przypadku stwierdzenia przemocy, skierować osobę doznającą przemocy do odpowiednich instytucji zajmujących się przemocą, umieścić w schronisku oraz za zgodą osoby poszkodowanej, zwrócić się do Policji o pomoc;
- wszcząć procedurę „Niebieskie Karty”.

Podsumowując, ośrodki pomocy społecznej organizują dla osób dotkniętych przemocą domową pracę socjalną, przekazują wsparcie finansowe, zapewniają schronienie, organizują warsztaty pogłębiające umiejętności rodzicielskie, czy też świadczą poradnictwo prawne, psychologiczne i pedagogiczne, a także zapewniają wsparcie asystenta rodziny.

Tabela 1. (Kolumna niebieska) liczba osób ogółem doznających przemocy w rodzinie objętych działaniami w ramach procedury „Niebieskie Karty”, (kolumna biała) stosunek procentowy liczby osób doznających przemocy do ogółu mieszkańców danej gminy.

L.p	Gmina / Liczba mieszkańców	2017		2018		2019		2020		2021	
1.	Czernichów 6 583	94	1,43%	16	0,24%	30	0,46%	29	0,44%	42	0,64%
2.	Gilowice 6 304	82	1,30%	74	1,17%	48	0,76%	60	0,95%	52	0,82%
3.	Jeleśnia 13 101	202	1,54%	167	1,27%	272	2,08%	222	1,69%	189	1,44%
4.	Koszarawa 2 324	17	0,73%	11	0,47%	23	0,99%	18	0,77%	9	0,39%
5.	Lipowa 10 961	116	1,06%	114	1,04%	106	0,97%	74	0,68%	66	0,60%
6.	Łękawica 4 573	34	0,74%	24	0,52%	30	0,66%	26	0,57%	23	0,50%
7.	Łodygowice 14 753	70	0,47%	63	0,43%	40	0,27%	30	0,23%	21	0,14%
8.	Milówka 9 984	87	0,87%	119	1,19%	109	1,09%	97	0,97%	124	1,24%
9.	Radziechowy- Wieprz 13014	77	0,59%	87	0,67%	94	0,72%	79	0,61%	51	0,39%
10.	Rajcza 8 639	70	0,81%	57	0,66%	40	0,42%	38	0,44%	35	0,41%
11.	Świnna 8 007	79	0,99%	116	1,43%	88	1,10%	82	1,02%	59	0,74%
12.	Ślemień 3 532	18	0,51%	18	0,51%	11	0,31%	19	0,54%	14	0,40%
13.	Ujsoły 4 345	10	0,23%	10	0,23%	12	0,28%	9	0,21%	12	0,28%

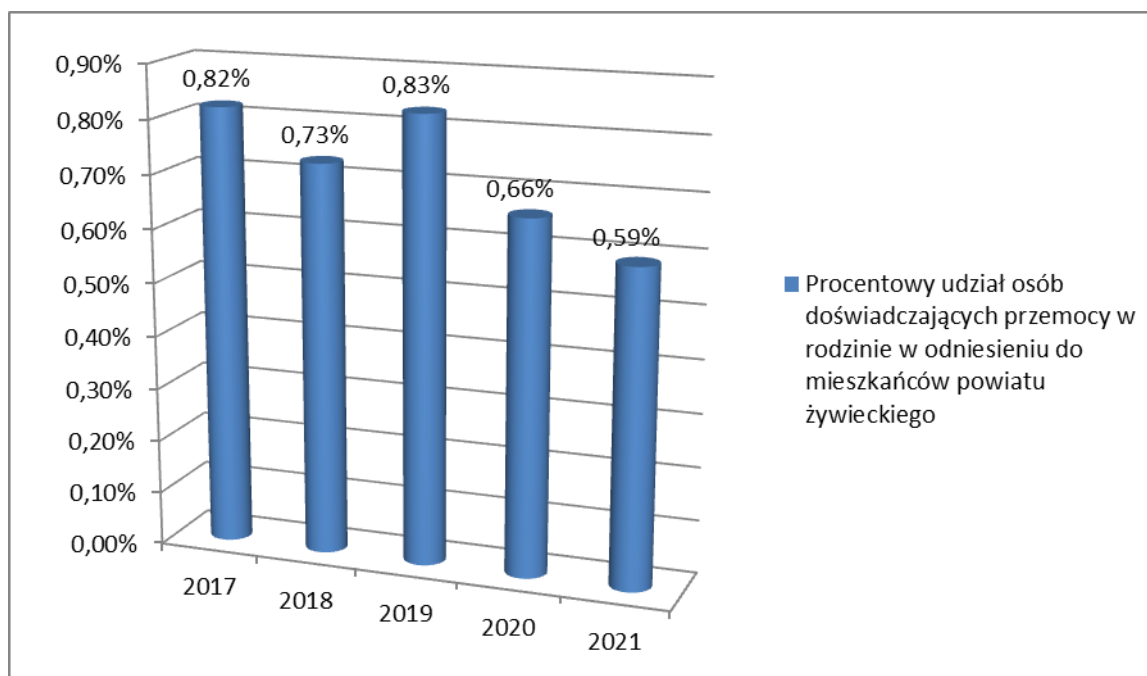
14.	Węgierska Górką 14 931	60	0,40%	69	0,46%	70	0,47%	80	0,54%	57	0,38%
15.	Żywiec 30 313	232	0,77%	153	0,50%	282	0,93%	115	0,38%	146	0,48%
Powiat żywiecki – 151 364 mieszkańców		1 248	0,82%	1 098	0,73%	1 255	0,83%	998	0,66%	900	0,59%

Źródło: 1. Dane dotyczące liczby osób doznających przemocy w rodzinie pozyskane zostały z Zespołów Interdyscyplinarnych

2. Dane dotycząc ludności powiatu i procentowego udziału mieszkańców danej gminy pochodzą z: www.polskawliczbach.pl , 06.02.2023

Zobrazowane dane pozwalają bliżej przyjrzeć się zjawisku przemocy domowej w poszczególnych gminach Powiatu Żywieckiego. W powyższej tabeli przedstawione zostały dane dotyczące: liczby osób doświadczających przemocy domowej oraz procentowy wskaźnik udziału tych osób, względem liczby mieszkańców danej gminy. Procentowy wskaźnik udziału osób doznających przemocy domowej, w stosunku do liczby mieszkańców waha się od 0,21% (w roku 2020) w gminie Ujsoły do 2,08% (w roku 2019) w gminie Jeleśnia. Zauważa się również stałą tendencję lub drobne wahania wartości wskaźnika procentowego, liczby osób doznających przemocy na przestrzeni badanego okresu w poszczególnych gminach. Natomiast, w skali powiatu wyraźnie zaznacza się po roku 2019 spadek wartości procentowego wskaźnika, liczby osób doznających przemocy. (Wartość wskaźnika: 0,83% w roku 2019, wartość wskaźnika; 0,59% w roku 2021).

Wykres 5. Wskaźnik procentowy udziału osób doznających przemocy w Powiecie Żywieckim

Źródło: 1. Dane dotyczące liczby osób doznających przemocy domowej pozyskane zostały z Zespołów Interdyscyplinarnych

2. Dane dotycząc ludności powiatu i procentowego udziału mieszkańców danej gminy pochodzą z: www.polskawliczbach.pl , 06.02.2023

* Zespół Interdyscyplinarnych ds. przeciwdziałania przemocy domowej.

Ośrodki pomocy społecznej organizują także obsługę organizacyjno-techniczną Zespołów Interdyscyplinarnych ds. przeciwdziałania przemocy domowej, które zostały powołane w każdej gminie na podstawie nowelizacji ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej z 2011r. Celem powołania Zespołu Interdyscyplinarnego jest szybsze i skuteczniejsze podejmowanie działań zmierzających do zapewnienia bezpieczeństwa, wstrzymanie zjawiska przemocy domowej, a także planowanie i realizacja działań pomocowych w oparciu o diagnozę potrzeb, w tym realizacja procedury Niebieskie Karty. Zadaniem Zespołu Interdyscyplinarnego jest koordynowanie działań instytucji w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej, w szczególności diagnozowanie problemu przemocy, podejmowanie działań w środowiskach zagrożonych przemocą, inicjowanie interwencji w środowiskach dotkniętych przemocą oraz rozpowszechnianie informacji o możliwościach udzielania pomocy. Koordynacja ta łączy w sobie konieczność przepływu informacji między instytucjami mogącymi zapewnić pomoc, wypracowanie modelu pomocy dostosowanej do problemów danej rodziny oraz najbardziej efektywne, realne udzielanie pomocy. Zadaniem Zespołu jest również inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc domową. Członkami Zespołu są przedstawiciele: pomocy społecznej, policji, oświaty, komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, ochrony zdrowia, kuratorzy sądowi i przedstawiciele organizacji pozarządowych działających na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej. W skład Zespołu mogą wchodzić też prokuratorzy. Zespół Interdyscyplinarny powołuje grupy diagnostyczno- pomocowe mające na celu budowanie i realizację strategii postępowania dla konkretnej rodziny dotkniętej przemocą. W skład grupy diagnostyczno- pomocowej wchodzi przedstawiciele służb i instytucji posiadających kompetencje do pracy przy rozwiązywaniu specyficznych problemów w konkretnej rodzinie, skład grupy jest zawsze dobierany w zależności od potrzeb rodziny lub osób wspólnie zamieszkujących.

W powiecie żywieckim zostało powołanych 15 Zespołów Interdyscyplinarnych do których kierowane są, oryginały wszystkich wypełnionych / utworzonych formularzy „Niebieska Karta A”, ze względu na właściwość przynależności terytorialnej osoby doznającej przemocy.

Tabela 2. Liczba sporządzonych formularzy "Niebieska Karta A" przez przedstawicieli poszczególnych podmiotów wszczynających procedurę

L.p	Zespół Interdyscyplinarny	2017	2018	2019	2020	2021
1.	Czernichów	30	10	20	20	20
2.	Gilowice	15	16	14	14	16
3.	Jeleśnia	50	36	40	29	28
4.	Koszarawa	7	4	4	7	7
5.	Lipowa	26	19	19	13	10
6.	Łękawica	18	18	13	13	10
7.	Łodygowice	20	24	16	20	13
8.	Milówka	18	25	21	26	27
9.	Radziechowy-Wieprz	28	29	33	16	16
10.	Rajcza	21	13	12	23	17
11.	Świnna	32	35	28	36	15
12.	Ślemień	9	8	14	10	14
13.	Ujszoły	7	6	12	8	10
14.	Węgierska Górka	20	30	30	17	22
15.	Żywiec	114	100	119	76	91
	Razem	415	373	395	328	316

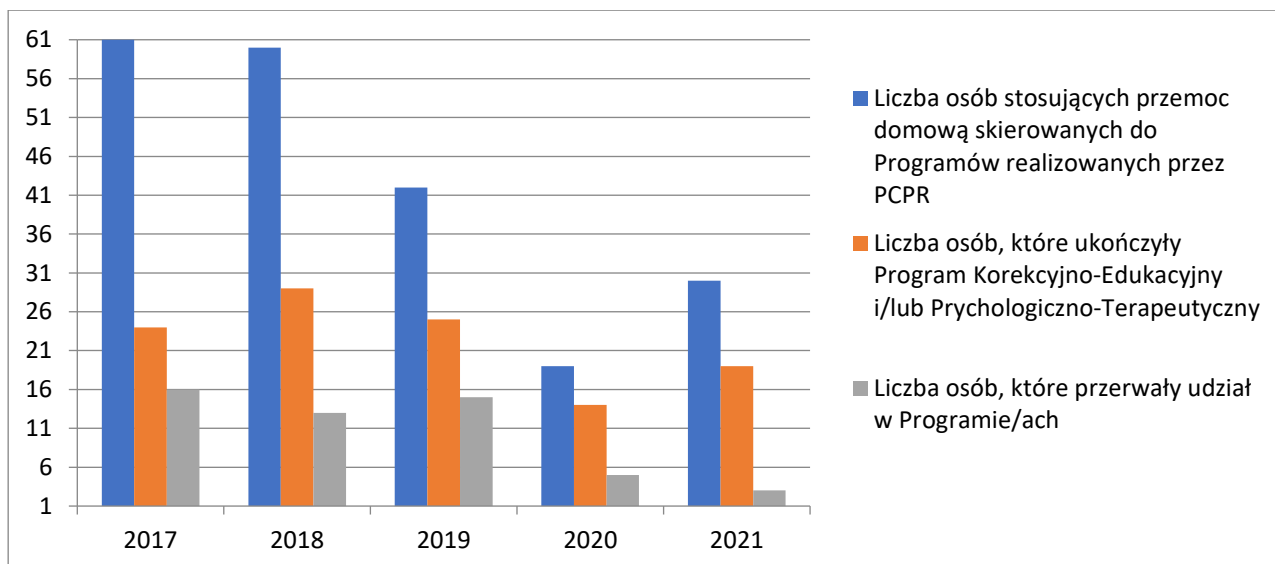
Źródło: Dane uzyskane z Zespołów Interdyscyplinarnych

Zaprezentowane dane dotyczą liczby wszczętych w danym roku procedur „Niebieskie Karty”, tj. liczby sporządzonych formularzy „Niebieska Karta - A”, przez przedstawicieli poszczególnych podmiotów wszczynających procedurę, które wpłynęły do Zespołów Interdyscyplinarnych w danej gminie. W badanym okresie, w skali powiatu, wyraźnie zaznacza się tendencja spadkowa, ukazująca różnicę między liczbą sporządzonych „Niebieskich Kart-A” w roku 2017, a wykazanymi w roku 2021. Różnica wynosi 99 procedur. Główną przyczynę takiej sytuacji, należy upatrywać w ogłoszeniu w marcu 2020r., na terenie kraju pandemii COVID-19, łącznie z wszystkimi restrykcjami związanymi z izolacją domową.

***Powiat** jako jednostka samorządu terytorialnego wykonuje zadania publiczne o charakterze ponadgminnym, dotyczącym w szczególności infrastruktury społecznej i technicznej oraz bezpieczeństwa i porządku publicznego. Powiat realizuje działania związane z przeciwdziałaniem przemocy domowej, które zawarte są w ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej. Do zadań własnych Powiatu według w/w ustawy należy opracowanie i realizacja programów służących działaniom profilaktycznym mającym na celu udzielanie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą domową oraz opracowanie i realizacja powiatowego programu przeciwdziałania przemocy domowej oraz ochrony osób doznających przemocy domowej, a także zapewnienie osobom doznającym przemocy domowej miejsc w ośrodkach wsparcia i interwencji kryzysowej. Natomiast do zadań z zakresu administracji rządowej realizowanych przez powiat należy tworzenie i prowadzenie specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy domowej, opracowywanie i realizacja programów korekcyjno – edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową oraz programów psychologiczno- terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową, a także wydawanie zaświadczeń o zgłoszeniu się osoby stosującej przemoc domową do uczestnictwa w programach oraz o ich ukończeniu.

Powiat Żywiecki realizuje swoje zadania z zakresu pomocy społecznej, w tym przeciwdziałania przemocy domowej za pośrednictwem Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Żywcu. W ramach zadań własnych prowadzone jest poradnictwo specjalistyczne dla rodzin i indywidualnych osób. Bardzo często osoby zgłaszające się do specjalisty znajdują się w sytuacji długotrwałego doświadczania traumy, niejednokrotnie komunikując wielowarstwowe problemy. Znaczącą grupę osób potrzebujących pomocy stanowią osoby doświadczające przemocy domowej, często wymagając pracy z całą rodziną. Kolejnym zadaniem realizowanym przez PCPR jest interwencja kryzysowa. Podejmowane działania w tym zakresie prowadzone są w ramach Punktu Interwencji Kryzysowej. Punkt działa stacjonarnie w godzinach pracy Urzędu, tj. od 7:00 do 15:00 oraz dwa razy w tygodniu (poniedziałek i czwartek) dyżurują specjaliści od godz. 07:00 do 17:00. W przypadku zaistnienia zdarzenia wymagającego wyjazdu w teren, pracownicy Punktu informowani są za pośrednictwem telefonu alarmowego, którego numer jest w posiadaniu służb powiatowych. W sytuacji, gdy pojawi się konieczność niezwłocznej interwencji psychologicznej na miejscu zdarzenia, organizowana jest grupa wyjazdowa, bez względu na godzinę i dzień tygodnia. W ramach zadań z zakresu administracji rządowej Powiat realizuje poprzez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Żywcu program korekcyjno- edukacyjny dla osób stosujących przemoc domową oraz program psychologiczno- terapeutyczny dla osób stosujących przemoc domową.

Wykres 5. Osoby stosujące przemoc domową skierowane do udziału w Programach

Źródło: dane własne PCPR w Żywcu

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Żywcu wykonując zadania zlecone, finansowane ze środków administracji rządowej, rok rocznie organizuje kolejne edycje Programu korekcyjno-edukacyjnego i Programu psychologiczno-terapeutycznego skierowane do osób stosujących przemoc domową. Pierwszą edycję programu korekcyjno-edukacyjnego rozpoczęliśmy w roku 2006 i do końca 2021r. zrealizowaliśmy trzydzieści dwie edycje zajęć grupowych programu. Zajęcia w ramach Programu psychologiczno-terapeutycznego organizujemy od roku 2017, a do 2021 zostało przeprowadzonych pięć edycji sesji indywidualnych. Uczestnikami obu Programów są osoby skierowane przez instytucje zajmujące się przeciwdziałaniem przemocy, w tym: Zespoły Interdyscyplinarne, Zespoły Kuratorskie i Policję. Z osobą stosującą przemoc domową, która zgłosi się do PCPR na pierwszym spotkaniu przeprowadzana jest konsultacja diagnostyczno-kwalifikacyjna. Na spotkaniu tym rozpoznajemy i omawiamy sytuację życiową i problemy, określamy oczekiwania wobec Programu i zmian w życiu Klienta. Pierwsze spotkanie daje możliwość zmotywowania osoby stosującej przemoc do uczestnictwa. Jak wynika z zaprezentowanego wykresu najwięcej, bo aż 61 osób stosujących przemoc w domową zostało skierowanych do PCPR w roku **2017**. Natomiast, 40 osób przystąpiło do programu, w tym 60% osób ukończyło program, a 40% uczestników przerwało swój udział.

W roku **2018** - 60 osób zostało skierowanych, 42 osoby przystąpiły do programu, w tym 69% osób ukończyło program, a 31% uczestników przerwało udział. W roku **2019** zaznaczył się spadek liczby skierowanych osób i wyniósł 42 osoby. Do programu przystąpiło 40 osób, czyli niewiele mniej niż w poprzednim roku, nawet pomimo mniejszej liczby skierowań, w tym 63% osób ukończyło program, a 37% uczestników przerwało udział. W roku **2020** nadal zauważa się bardzo dużą tendencję spadkową liczby skierowań, która wyniosła 19 osób. Do programu przystąpiły wszystkie skierowane osoby, w tym 74% osób ukończyło program, a 26% uczestników przerwało swój udział. Rok **2021** zaznaczył się wzrostem liczby skierowanych osób na program, w stosunku do roku poprzedniego, która osiągnęła wielkość 30osób. Do programu przystąpiły 22 osoby, w tym 86% osób ukończyło program, a 14% uczestników przerwało udział. Na uwagę zasługuje fakt, że pomimo zmiennej liczby osób skierowanych i liczby osób uczestniczących w programach, wskaźnik osób, które ukończyły program na przestrzeni badanego okresu, przyjmuje uśrednioną wartość na poziomie 70%. Można założyć, że realizacja przez PCPR w Żywcu, programu oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych i programu psychologiczno-terapeutycznego w znaczący sposób przyczynia się do ograniczenia skali zjawiska przemocy domowej w powiecie żywieckim, poprzez powstrzymanie osób stosujących przemoc od zachowań agresywnych, opartych na stosowaniu przemocy domowej oraz pośrednio zwiększając bezpieczeństwo osób dotkniętych przemocą domową.

2.6. Baza pomocowa na terenie powiatu żywieckiego dla osób i rodzin dotkniętych przemocą domową

Osoby doznające przemocy domowej najczęściej wymagają pomocy interwencyjnej, psychologicznej, prawnej, materialnej, medycznej, a także wsparcia. Dlatego tak ważna jest współpraca i przepływ informacji pomiędzy różnymi instytucjami i organizacjami zajmującymi się pomaganiem osobom doznającym przemocy domowej, a co za tym idzie tworzeniem koalicji lokalnych służb.

Do czynników sprzyjających podniesieniu skuteczności pomocy osobom doznającym przemocy domowej, świadczonej przez różnego typu instytucje, należą:

- powołanie w każdej gminie Zespołów Interdyscyplinarnych i Grup Diagnostyczno-Pomocowych składających się z przedstawicieli różnych instytucji, np. policjanta, pracownika socjalnego, asystenta, pedagoga szkolnego, nauczyciela, lekarza, pielęgniarki, położnej, ratownika medycznego, pracownika socjalnego specjalistycznego ośrodka wsparcia dla osób doznających przemocy domowej, kurator sądowy;
- znajomość miejsc, osób, możliwości udzielania pomocy w środowisku lokalnym;
- zbieranie i przepływ informacji do poszczególnych osób i instytucji pomagających rodzinom lub osobom doznającym przemocy;
- konsekwentne egzekwowanie świadczeń wynikających z zadań i kompetencji poszczególnych instytucji;
- podnoszenie kwalifikacji pracowników w dziedzinie zjawiska przemocy domowej oraz sposobów skutecznej interwencji i możliwości pomocy;
- odpowiednia dokumentacja poszczególnych przypadków, form udzielania pomocy i efektów.

Na terenie powiatu żywieckiego działa 1 miejski i 14 gminnych ośrodków pomocy społecznej, 15 Komisji Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Komenda Powiatowa Policji, 5 Komisariatów Policji i Posterunek Policji oraz Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie. Wszystkie te instytucje współpracują ze sobą oraz z Sądem i Prokuraturą. W przeciwdziałaniu przemocy dużą rolę odgrywają również kuratorzy sądowi, pedagodzy szkolni, pracownicy Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej, Punktów Informacyjno-Konsultacyjnych i organizacji pozarządowych, a także osoby skupione przy Kościołach i innych związkach wyznaniowych.

Szeroki zakres zadań pomocowych z obszaru opieki nad dzieckiem i rodziną realizowany jest przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Żywcu (pomoc psychologiczna, organizacja pieczy zastępczej, specjalistyczne poradnictwo socjalne, interwencja kryzysowa). Zadania z zakresu profilaktyki i przeciwdziałania patologiom społecznym realizowane są poprzez świetlice środowiskowe i socjoterapeutyczne w poszczególnych gminach.

3. ANALIZA SWOT

3.1. Analiza SWOT przeprowadzona w odniesieniu do zakładanych celów programu – czynniki zewnętrzne

<i>Czynniki zewnętrzne mające charakter uwarunkowań pozytywnych czyli szanse</i> /zjawiska i tendencje w otoczeniu, które odpowiednio wykorzystane stają się impulsem rozwoju oraz osłabiają zagrożenia/	<i>Czynniki zewnętrzne mające charakter uwarunkowań negatywnych czyli zagrożenia</i> / wszystkie te czynniki, które postrzegane są jako bariery dla rozwoju, utrudnienia, dodatkowe koszty działania/
Szanse	Zagrożenia
• akceptacja społeczna dla działań związanych z przeciwdziałaniem przemocy domowej; • wprowadzenie w życie ustawy z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej; • interdyscyplinarna współpraca na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej;	• uboższa oferta pomocowa na terenie gmin wiejskich skutkująca trudnościami w uzyskaniu specjalistycznej pomocy; • bardzo niski odsetek przypadków wszczynania procedury „Niebieskie Karty” przez inne służby do tego uprawnione, poza Policją i ośrodkami pomocy społecznej;

• wypracowanie procedury postępowania w sytuacji wystąpienia przemocy domowej „Niebieskie Karty”; • ogólnopolskie kampanie medialne mające na celu zmianę świadomości społecznej w zakresie problemu przemocy; • działalność zespołów interdyscyplinarnych w gminach; • zwiększenie możliwości pozyskania środków zewnętrznych na finansowanie działań z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej; • przychylność władz samorządowych i lokalnych mediów; • dobrze przygotowana i stale doskonaląca się kadra instytucji pomocowych; • zaangażowanie specjalistów różnych dziedzin we wspólne działania na rzecz profilaktyki i rozwiązania problemów uzależnień i przemocy domowej; • oferta szkoleniowa dostosowana do potrzeb osób zawodowo zajmujących się pracą z osobami doświadczającymi przemocy, świadkami i osobami stosującymi przemoc domową; • zwiększenie świadomości społecznej na temat zjawiska przemocy domowej; • finansowanie zewnętrzne programu: oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych i psychologiczno-terapeutycznego dla osób stosujących przemoc domową; • gotowość do współpracy służb, instytucji i organizacji pozarządowych na terenie powiatu.	• bardzo niski odsetek przypadków wypełnienia formularza „Niebieska Karta D” podczas spotkania z osobą stosującą przemoc; • „negatywne przykłady w mediach” pracy służb pomocowych w obszarze interwencji kryzysowej, w tym przeciwdziałania przemocy domowej; • skomplikowane procedury pozyskiwania środków finansowych z Unii Europejskiej; • wydłużony tryb postępowania prokuratorskiego i sądowego w obszarze spraw znęcania się nad rodziną oraz negatywne w ocenie ofiar umarzanie spraw, zawieszanie kar; • negatywne wzorce zachowań społecznych wobec aktów przemocy; • ukrywanie przez rodzinę lub osoby wspólnie zamieszkujące występowania aktów przemocy, niechęć do współpracy; • istniejące w społeczeństwie przekonania i stereotypy dotyczące pełnienia w rodzinie ról przez kobiety i mężczyzn; • dysfunkcje rodzin spowodowane m. in. rozpadem więzi, ubóstwem, przemocą i przejmowaniem negatywnych wzorów; • problemy alkoholowe członków rodzin; • niska dostępność do działań profilaktycznych, w szczególności dzieci i młodzieży oraz do zajęć podnoszących kompetencje wychowawcze rodziców; • niebezpieczeństwo marginalizacji i wykluczenia społecznego osób i rodzin dotkniętych przemocą; • brak miejsc schronienia dla mężczyzn doznających przemocy w rodzinie.
--	--

3.2. Analiza SWOT przeprowadzona w odniesieniu do zakładanych celów programu – czynniki wewnętrzne

Pozytywne czynniki wewnętrzne - mocne strony, /wszystkie atuty organizacji, mające lub mogące mieć wpływ na sytuację społeczną, tworzące podstawy do rozwoju i wprowadzenia pozytywnych zmian/	Negatywne czynniki wewnętrzne - słabe strony /to konsekwencja ograniczeń zasobów i niedostatecznych kwalifikacji. Czynniki utrudniające rozwój i realizację zamierzeń/
Mocne strony	Słabe strony
• gotowość i wieloletnia współpraca służb i instytucji działających w obszarze pomocowym; • istniejące zaplecze infrastrukturalne; • doświadczenie w pracy z osobami doznającymi przemocy, członkami rodzin i osobami stosującymi przemoc; • profesjonalizm kadry służb, instytucji oraz pozostałych podmiotów działających na rzecz rodzin zagrożonych przemocą domową;	• długi czas trwania procedur pomocowych; • brak skutecznej współpracy instytucji odpowiedzialnych za przeciwdziałanie przemocy, zwłaszcza w zakresie przepływu informacji; • niechęć osób poszkodowanych do ujawniania przemocy; • problemy z izolacją osób stosujących przemoc;

• doświadczenie w realizacji programu oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową; • doświadczenie w prowadzeniu grup wsparcia dla osób doznających przemocy domowej; • standaryzacja działań interwencyjnych poprzez zastosowanie procedury „Niebieskie Karty”; • interdyscyplinarna współpraca w ramach grup diagnostyczno- pomocowych; • systematyczne podnoszenie kwalifikacji przez kadre zajmującą się problematyką przemocy domowej; • odpowiedzialność osobista i zaangażowanie specjalistycznej kadry; • rosnąca liczba specjalistów ds. przeciwdziałania przemocy reprezentujących różne instytucje; • wzajemne poznanie zakresu działań i kompetencji instytucji oraz specjalistów działających w obszarze przeciwdziałania przemocy; • efektywność i jakość współpracy instytucji i osób ich reprezentujących; • rosnące wzajemne zaufanie do osób i instytucji; • zwiększenie się ilości informacji dotyczącej oferty pomocowej dla osób doznających przemocy domowej.	• mało rozwinięta sieć placówek interwencyjnych oraz udzielających długoterminowego schronienia osobom doznającym przemocy; • niedostatecznie rozpropagowana oferta pomocy psychologicznej oraz terapii adresowana do osób doznających przemocy, świadków oraz osób stosujących przemoc; • niedostateczne dostrzeganie przez system pomocy społecznej skali przemocy wobec dziecka i jego sytuacji w rodzinie oraz przemocy wobec osób starszych i z niepełnosprawnością; • niedostateczna ilość specjalistycznej kadry; • brak lekarzy psychiatrów dla dzieci i młodzieży; • występowanie przez pokolenia mechanizmu transmisji traumy; • ryzyko wtórnej wiktymizacji osób doznających przemocy w obszarze działań interwencyjnych; • brak koordynacji czynności podejmowanych przez różne służby w przeciwdziałaniu przemocy; • brak jednolitej metodologii zbierania danych nt. przemocy domowej, co skutkuje niepełną diagnozą problemu i niewystarczającym rozeznaniem potrzeb.
---	--

4. CELE PROGRAMU

Głównym celem programu jest podniesienie skuteczności działań w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej oraz zmniejszenie skali tego zjawiska na terenie Powiatu Żywieckiego

Aby skutecznie realizować zakładany cel główny, niezbędne jest określenie celów szczegółowych, a w nich zadania i kierunki działań. Wszelkie cele i działania zaplanowane w ramach niniejszego Programu mają służyć poprawie sytuacji osób doznających przemocy domowej jak i ochronie osób zagrożonych przemocą domową.

Cele szczegółowe przedstawiają się następująco:

- 1) zapobieganie występowania przemocy domowej poprzez podniesienie wiedzy i świadomości społecznej oraz ograniczenie zaburzeń życia społecznego mogącego mieć wpływ na występowanie przemocy;
- 2) zmniejszenie negatywnych następstw u osób doznających przemocy domowej i świadków przemocy;
- 3) zapobieganie stosowaniu przemocy domowej;
- 4) poprawa skuteczności działań osób, instytucji zobowiązanych i uprawnionych do przeciwdziałania przemocy oraz monitorowanie zjawisk przemocy domowej;

Poprzez realizację celów Programu zakłada się osiągnięcie następujących rezultatów:

- zmiana postaw społecznych wobec zjawiska przemocy domowej;
- podniesienie poziomu wiedzy dzieci, młodzieży i dorosłych w zakresie przyczyn i skutków stosowania przemocy domowej;
- wzrost liczby placówek udzielających pomocy osobom doznającym przemocy domowej;
- promowanie metod wychowawczych bez użycia przemocy;
- korekcja zachowań niepożądanych, poprzez dostarczenie i przyswojenie narzędzi i technik służących powstrzymaniu się przed stosowaniem przemocy;
- spadek liczby rodzin lub osób wspólnie zamieszkujących, w których występuje zjawisko przemocy domowej.

Osiągnięcie zamierzonych celów szczegółowych nastąpi poprzez:

1) zapobieganie występowania przemocy domowej poprzez podniesienie wiedzy i świadomości społecznej oraz ograniczenie zaburzeń życia społecznego mogącego mieć wpływ na występowanie przemocy

Zadanie 1.

Edukacja społeczna oraz odpowiednio dostosowana edukacja dzieci i młodzieży w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej, w tym: rozwijanie umiejętności samokontroli, sposobów radzenia sobie ze stresem i agresją, nauka konstruktywnego rozwiązywania problemów, odpowiedniej komunikacji interpersonalnej i kreowania właściwych postaw wobec rodziny i najbliższego otoczenia.

Działania:

1. Prowadzenie zajęć wychowawczych oraz zajęć informacyjno-edukacyjnych.
2. Wspieranie form spędzania czasu wolnego, sprzyjających modelowi zachowań nieagresywnych.
3. Opracowywanie i realizacja programów służących działaniom profilaktycznym mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy w zakresie promowania i wdrażania prawidłowych postaw wychowawczych w rodzinach zagrożonych przemocą domową.

Realizatorzy:

- szkoły i placówki edukacyjne
- placówki opiekuńczo-wychowawcze
- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie
- Poradnie Psychologiczno-Pedagogiczne
- Komisje Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
- Ośrodki Pomocy Społecznej
- Policja
- organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe

Zadanie 2.

Promowanie nieagresywnych zachowań w mediach (prasa, telewizja, radio, strony www.)

Działania:

1. Współpraca z mediami.
2. Kampanie informacyjne.
3. Promowanie zadań realizowanych w ramach Zespołów Interdyscyplinarnych.
4. Promowanie zadań realizowanych przez PCPR.
5. Promowanie właściwych zachowań (bez przemocy) na stronie internetowej PCPR.

Realizatorzy:

- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie
- Interdyscyplinarne Zespoły ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie
- organizacje pozarządowe
- media

2) zmniejszenie negatywnych następstw u osób doznających przemocy domowej i świadków przemocy

Zadanie 1.

Udzielanie pomocy i wsparcia osobom doznającym przemocy i świadkom przemocy domowej, pozostającym w rodzinie lub w miejscu zamieszkania z zamiarem stałego pobytu.

Działania:

1. Utworzenie ośrodka interwencji kryzysowej wraz z hotelem.
2. Poradnictwo psychologiczne, pedagogiczne, rodzinne, prawne, socjalne.
3. Praca socjalna.
4. Aktywizacja zawodowa.
5. Grupy wsparcia.

Realizatorzy:

- Ośrodki Pomocy Społecznej
- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie
- Policja
- Ośrodek Interwencji Kryzysowej
- Zakłady Opieki Zdrowotnej
- Organizacje pozarządowe

Zadanie 2.

Zatrzymanie dalszego stosowania przemocy.

Działania:

1. Odseparowanie osoby stosującej przemoc od osoby doznającej przemocy domowej.
2. Stosowanie wobec osób podejrzanych o stosowanie przemocy nakazu natychmiastowego opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego opuszczenia lub zakazu zbliżania się do mieszkania lub jego bezpośredniego otoczenia.
3. Zapewnienie pomocy psychologicznej i terapeutycznej dla osób stosujących przemoc domową, w tym organizacja indywidualnych spotkań w ramach programu psychologiczno-terapeutycznego.
4. Organizacja zajęć grupowych w ramach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową.

Realizatorzy:

- Policja, Sąd, Prokuratura
- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie
- Ośrodki Pomocy Społecznej – Zespoły Interdyscyplinarne
- Organizacje pozarządowe

Zadanie 3.

Umożliwienie konstruktywnego rozwiązywania problemów w rodzinie i zapobieganie aktom przemocy domowej osobom wspólnie zamieszkującym.

Działania:

1. Zapewnienie skonfliktowanym osobom, wspólnie zamieszkującym dostępu do mediacji.
2. Stworzenie skutecznych procedur umożliwiających mediacje rodzinne oraz zwiększenie ich dostępności.
3. Promowanie facylitacji i mediacji, jako alternatywnego sposobu rozwiązywania konfliktów.
4. Edukacja w zakresie alternatywnych sposobów rozwiązywania konfliktów.

Realizatorzy:

- Sąd
- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie
- Ośrodki Pomocy Społecznej
- Organizacje pozarządowe

Zadanie 4.

Udzielanie i zapewnienie pomocy i wsparcia osobom doznającym przemocy domowej.

Działania:

1. Udzielanie i zapewnienie bezpiecznego schronienia osobom doznającym przemocy domowej.
2. Pomoc socjalna osobom doznającym przemocy.
3. Grupy wsparcia.
4. Promowanie działań zmierzających do tworzenia grup samopomocowych.
5. Zastosowanie wobec osób stosujących przemoc domową środków zapobiegawczych w postaci dozoru Policji z zakazem kontaktowania się z pokrzywdzonym, nakazu opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, dozoru Policji pod warunkiem opuszczenia lokalu zajmowanego z pokrzywdzonym oraz tymczasowego aresztowania.

Realizatorzy:

- Ośrodek Interwencji Kryzysowej / Punkt Interwencji Kryzysowej
- Ośrodki Pomocy Społecznej
- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie
- Policja, Sąd, Prokuratura

Zadanie 5.

Działania realizowane w ramach Gminnych Programów Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

Działania:

1. Wszystkie zadania z katalogu zadań wymienionych w GPPIRPA, które wiążą się z przeciwdziałaniem przemocy u osób uzależnionych lub współuzależnionych.
2. Intensyfikacja działań mająca na celu maksymalne skrócenia okresu oczekiwania na decyzję administracyjną.
3. Popularyzacja informacji o służbach i instytucjach udzielających pomocy osobom doznającym przemocy domowej.

Realizatorzy:

- Gminne Komisje Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
- Zespoły interdyscyplinarne

- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie
- Policja

3) zapobieganie stosowania przemocy domowej

Zadanie 1.

Edukacja osób dopuszczających się przemocy domowej.

Działania:

1. Poradnictwo psychologiczne, pedagogiczne, rodzinne, socjalne.
2. Terapia indywidualna i grupowa.
3. Program oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową.
4. Program psychologiczno-terapeutyczny dla osób stosujących przemoc domową.
5. Punkty Informacyjno-Konsultacyjne.

Realizatorzy:

- Zespoły Interdyscyplinarne
- Gminne Komisje Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie
- Ośrodki Pomocy Społecznej
- Policja, sąd, prokuratura

4) poprawa skuteczności działań osób, instytucji zobowiązanych i uprawnionych

do przeciwdziałania przemocy oraz monitorowanie zjawiska występowania przemocy domowej

Zadanie 1.

Podniesienie poziomu wiedzy osób zajmujących się zawodowo lub społecznie pomocą osobom doznającym przemocy w rodzinie.

Działania:

1. Poradnictwo specjalistyczne.
2. Szkolenia z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej służb, reprezentujących różne instytucje.
3. Szkolenia w zakresie mediacji rodzinnych.
4. Zabezpieczenie przed skutkami wypalenia zawodowego, superwizja.

Realizatorzy:

- Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie
- Ośrodki Pomocy Społecznej
- Zespoły Interdyscyplinarne ds. przeciwdziałania przemocy domowej
- Gminne Komisje Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

Zadanie 2.

Zbieranie i analiza informacji dotyczących zjawisk sprzyjających występowaniu przemocy domowej.

Działania:

1. Badania sondażowe.
2. Ewidencja wdrożenia procedury „Niebliskie Karty”.
3. Prowadzenie rejestrów udzielanych porad i wsparcia dotyczących przemocy domowej.

4. Ułatwienie procedur związanych z wymianą informacji pomiędzy instytucjami działającymi w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej.
5. Zbieranie i analiza danych dotyczących sprzyjających uwarunkowań, występowania zjawiska przemocy domowej.
6. Stały monitoring problemów społecznych.

Realizatorzy:

- Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
- Zespół Kuratorskiej Służby Sądowej ds. Karnych, Rodzinnych i Nieletnich
- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie
- Zespoły Interdyscyplinarne ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie

5. OBSZARY DZIAŁAŃ

Obszarami działań *Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej i ochrony Osób doznających przemocy domowej* są:

- profilaktyka – zapobieganie przemocy poprzez promowanie wartości prorodzinnych, właściwych modeli wychowawczych, rozwijanie umiejętności interpersonalnych, mediacje rodzinne;
- edukacja – przekazywanie wiedzy na temat przyczyn, mechanizmów i skutków powstawania przemocy oraz informowanie o możliwościach uzyskania pomocy;
- wspieranie – udzielanie szeroko rozumianego wsparcia osobom doznającym przemocy domowej, w tym: udzielanie pomocy psychologicznej, prawnej i socjalnej oraz zapewnienie schronienia;
- interwencja – działania polegające na przerwaniu kręgu przemocy, ochronie osób doznających przemocy domowej oraz świadków przemocy, izolacja i oddziaływanie korekcyjno-edukacyjne, psychologiczno-terapeutyczne skierowane do osób stosujących przemoc domową.

6. ODBIORCY PROGRAMU

Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej i Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej skierowany jest do:

- osób doznających przemocy domowej tj.: dzieci, współmałżonków lub partnerów i byłych partnerów, osób starszych, niesamodzielnych, osób z niepełnosprawnością;
- osób stosujących przemoc domową;
- świadków przemocy domowej;
- instytucji zajmujących się pomocą rodzinie, pracujących na rzecz dziecka i rodziny;
- organizacji pozarządowych, kościołów i związków wyznaniowych;
- społeczności lokalnej.

7. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

Środki przeznaczone na realizację *Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej i Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej* będą pozyskiwane z różnych źródeł i uzależnione od rodzaju zadania oraz możliwości finansowych.

Głównymi źródłami finansowania będą środki z:

- Budżet krajowy
- Budżet Województwa Śląskiego
- Budżet Powiatu Żywieckiego
- Budżety Gmin Powiatu Żywieckiego
- Środki organizacji pozarządowych
- Środki unijne

8. PRZEWIDYWANE EFEKTY REALIZACJI PROGRAMU

Biorąc pod uwagę założone cele, efektami realizacji *Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej i Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej* głównie będzie:

- 1) zwiększenie świadomości społecznej dotyczącej zjawiska przemocy oraz jego negatywnych następstw dla życia rodzinnego i społecznego;
- 2) zmiana postaw społecznych wobec przemocy domowej;
- 3) zbudowanie na terenie powiatu spójnego, pełnozakresowego systemu przeciwdziałania przemocy domowej;
- 4) zwiększenie liczby osób korzystających z szeroko pojmowanej pomocy przewidzianej dla osób doznających przemocy i świadków przemocy domowej;
- 5) zwiększenie liczby osób objętych oddziaływaniami pomocowymi, korekcyjno-edukacyjnymi i psychologiczno – terapeutycznymi;
- 6) zwiększenie liczby osób korzystających z mediacji rodzinnych;
- 7) zmniejszenie rozmiarów zjawiska przemocy domowej, w tym spadek liczby rodzin lub osób wspólnie zamieszkujących, w których interwencje podejmowane są wielokrotnie;
- 8) podniesienie poziomu wiedzy specjalistów w zakresie przemocy, w tym stworzenie sieci podmiotów (instytucji/osób) profesjonalnie zajmujących się problemem przemocy domowej w Powiecie Żywieckim.

9. EWALUACJA I MONITORING

Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej i Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej funkcjonujący w sposób przedstawiony w niniejszym dokumencie obejmuje zarówno zadania powiatu jak i innych podmiotów współpracujących w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej oraz pracy z osobami doznającymi przemocy, świadkami przemocy i osobami stosującymi przemoc domową. Wdrożenie systemu współpracy i dbałość o wysoki stopień jego zorganizowania przyczyni się do efektywności funkcjonowania Programu. Przedstawione procedury – spójność działań profilaktycznych, prewencyjnych, interwencyjnych i pomocowych wobec osób uwikłanych w przemoc domową są istotną formą realizacji zamierzonych zadań. Stopień dostosowania form współdziałania odzwierciedla potrzeby mieszkańców powiatu oraz zakres działań, możliwości i kompetencje podmiotów współpracujących. Przyjęte procedury opierają się na stałej współpracy uczestników Programu i monitorowaniu ich działań. W trakcie realizacji Programu planuje się analizę danych rejestrowanych w Centralnej Aplikacji Statystycznej w zakresie „Sprawozdania z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie”. Monitoring danych zostanie połączony z oceną jakości wykonywanych zadań. Analiza ta pozwoli również do przygotowania ewaluacji Programu. Przeprowadzenie badania ewaluacyjnego opierającego się, m.in. na systematycznym zbieraniu, analizie i interpretacji danych, pozwoli na określenie kierunków działań szeroko rozumianej polityki społecznej

w zakresie przeciwdziałania zjawisku przemocy domowej w naszym powiecie. Zebrane dane ułatwią podejmowanie decyzji, co do dalszych kierunków działań. Uzyskane informacje pomogą w planowaniu, rozwoju i realizacji aktualnie realizowanego Programu, jak i tworzeniu i opracowaniu nowego.

Ewaluacja i monitorowanie Programu zostaną prowadzone przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Żywcu, na podstawie zebranych informacji z podmiotów współuczestniczących w jego realizacji. PCPR będzie odpowiedzialne za podjęcie decyzji, co do obszarów ewaluacji i sposobu jej przeprowadzania (tworzenie narzędzi, gromadzenie dokumentacji). Ewaluacja i monitoring posłużą do sporządzenia oceny postępów realizacji założeń ujętych w Programie. Wskaźniki osiągnięcia zmierzonych celów zostaną zmierzone na zakończenie Programu i przedstawione w formie sprawozdania z realizacji Programu oraz udostępnione do ogólnej wiadomości. Sprawozdanie z realizacji Programu będzie zawierało sprawozdanie z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Żywcu za dany rok kalendarzowy.

BIBLIOGRAFIA

- Badura-Madej W., *Wybrane zagadnienia interwencji kryzysowej*, Katowice 1999.
- Corey M.S. Corey G., *Grupy metody grupowej pomocy psychologicznej*, IPZ W-wa 2002.
- Diagnoza problemów społecznych w powiecie żywieckim – aktualizacja*, opracowanie Katarzyna Piątek, Żywiec 2006.
- Herzberger S.D., *Przemoc domowa*, PARPA 2002
- W. Klimczak, <https://www.niebieskalinia.pl/pismo/wydania/dostepne-artykuly/6941-kompleksowa-pomoc-rodzinie-z-problemem-przemocy>.
- Kodeks Karny, *Ustawa z dnia 06.06.1997*, Dz. U. 88, z 1997, z póź. zm.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 02.04 1997, Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483
- Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie*, Warszawa 2021.
- Kurza K., *Prezentacja badań*, „Terapia uzależnień i współuzależnień” 4/2002. P. Jaros, *Przemoc wobec dzieci. Propozycja zmian systemowych*, „Problemy opiekuńczo-wychowawcze”, Nr 1/2002.
- MacKenzi K.R., H.S. Bernard, *Podstawy terapii grupowej*, GWP 2003.
- Madanes C., *Przemoc w rodzinie- psychoterapia sprawców i ofiar*, GWP, 2003.
- Mazur J., *Przemoc w rodzinie. Teoria i rzeczywistość*, Warszawa, 2002
- Mellibruda J, *Przeciwdziałanie przemocy domowej*, Warszawa 2009
- Okun B., *Skuteczna pomoc psychologiczna*, IPZ W-wa 2003.
- Przybyła-Basista, H, *Mediacje rodzinne w konflikcie rozwodowym. Gotowość i opór małżonków, a efektywność procesu mediacji*, Katowice: Wyd. UŚ, 2006.
- Program przeciwdziałania przemocy w rodzinie w województwie śląskim na lata 2021-2025 – Katowice 2021*
- Przewodnik po procedurze Niebieskie Karty dla osób zajmujących się pomaganiem w sytuacji występowania przemocy w rodzinie*, Załącznik do Programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w województwie śląskim na lata 2014-2020
- Salber P. R., Taliaferro E., *O przemocy domowej. Poradnik dla lekarza pierwszego kontaktu*, Warszawa: PARPA, 1998.
- Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Żywieckim*, przyjęta Uchwałą Rady Powiatu w Żywcu, dnia 28 lutego 2005 roku (Uchwała Nr XXVII/290/05).
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie* (tj. Dz.U. z 2021r., poz. 1249 z póź.zm), zmieniona ustawą z dnia 9 marca 2023r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2023r. poz. 535).
- Widera-Wysoczańska A., *Mechanizmy przemocy w rodzinie. Z pokolenia na pokolenie*, Warszawa, 2010
- www.tygodnikprzeglad.pl/epidemia-przemocy/www.polskawliczbach.pl